Ἀριθ. 441 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ Θ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΙΖ' — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ἐπὶ τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 39. — 10 Ἰουνίου 1884

Η ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἡ ἁμιλλα περὶ τὴν ἀνακούφισιν τῶν δεινῶν, ἅτινα μαστίζουσι τὴν ἀνθρωπότητα, πρόκειται ἀναντιῤῥήτως ἐν τῶν ἰδιαιτάτων γνωρισμάτων τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν. Κατὰ λόγον τῆς προϊούσης ἐλαττώσεως τῆς βαθείας θρησκομανείας, ἥτις ἐχαρακτήρισε τοὺς λαοὺς τοῦ μέσου αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγριότητος τοῦ ἤθους, ἐχώρησε διὰ τοὺς νέους λαοὺς ἡ συμπαθὴς ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν μέριμνα, καί τοι δὲ τοῦτο ὁμολογεῖται ἀρετὴ ἐξόχως χριστιανική, δὲν ὀφείλεται ἐν τούτοις εἰς τὴν ὑπαγόρευσιν τῆς θρησκείας, περὶ τὰ κεφαλαιώδη παραγγέλματα τῆς ὁποίας ἀσθενῶς μᾶλλον ἂν μὴ καὶ ἀδιαφόρως ἀτενίζει ὁ νεώτερος πολιτισμός. Εἰς ἄκρον βεβιασμένος θὰ ἐκρίνετο σήμερον ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ ὑπὲρ τοῦ «πλησίον» μέριμνα, τὸ φιλάνθρωπον πνεῦμα, ὅπερ ἐλαύνει οὕτωσὶ δημιουργικῶς ἁπάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, καὶ ὑφ' ὅ, ἐν ἐναμίλλῳ συμπράξει, συνηντήθη ὁ δεσποτικώτερος καισαρισμὸς μετὰ τῶν ἐλευθεριωτάτων καὶ ἐπαχοῦ ἀκολάστων πολιτικῶν θεωριῶν, ὀφείλεται εἰς τὰ γραφικὰ παραγγέλματα τὰ θεῖαν ἐνέχοντα φιλοσοφίαν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἥκιστα δρῶντα ἐπὶ τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ Εὐαγγέλιον εἶνε τὸ θειότατον καὶ τελειότατον τῆς ἀνθρωπότητος βιβλίον, καί τοι ὅμως τοιοῦτον δὲν εἶνε καὶ τὸ συνεχέστερον ἀναγινωσκόμενον, οὐδὲ τὸ διαμορφωτικὸν τῆς καρδίας λαοῦ γεγηρακότος, ἀλλ' ἠθῶντος ἐν ἐφαρμογῇ ἀξιωμάτων δογματικῶς ἀλλοίων τοῦ Εὐαγγελίου, καί τοι ἐνεχόντων τὴν θείαν οὐσίαν τοῦ «*ἀγαπᾶτε ἀλλήλους*», ἐν ᾧ ἐθεμελιώθη ὁ χριστιανικὸς κῶδιξ. Ἐὰν ἐτολμήσαμεν νὰ ἐνδείξωμεν τὸ φαινόμενον, καταφανὲς ἄλλως, τὸ ἐπράξαμεν οὐχὶ ἐπιδεικνύοντες δῆθεν ἀνεξαρτησίαν φρονήματος ἀπὸ τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων, ἀλλ' ὅπως τὸ θρηνήσωμεν καὶ τὸ οἰκτείρωμεν ἐν τῇ ὑπάρξει καὶ τῇ πιθανῇ αὐτοῦ ἐπιδόσει ἐν κοινωνίᾳ νεαρᾷ καὶ ἐξόχως χριστιανικῇ οἵα ἡ ἡμετέρα.

Ὅπως δήποτε οὔτε ὁ λατινικὸς κόσμος ὁ θεοκρατηθεὶς ἐπὶ μακροτάτας σειρὰς χρόνων καὶ ἐκ τῆς θρησκείας ἀρυσθεὶς τὰς πλείστας τῶν ἐμπνεύσεων αὐτοῦ, οὔτε ὁ ἑλληνικὸς τοῦ Βυζαντίου ὁ τὴν τροχιὰν τοῦ πολιτικοῦ βίου του διαγράψας περὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ δι' αὐτῆς μεγαλουργήσας καὶ τρωθεὶς ἐναλλάξ, δύνανται νὰ παρουσιάσωσι μεμαρτυρημένας ἀποδείξεις προνοίας καὶ ἔργων χριστιανικωτάτων ἐν τῇ συλλήψει καὶ πραγματώσει αὐτῶν ὅσας μετὰ δικαίας ὑπερηφανείας ὁ ἥκιστα ἐκείνων χριστιανικὸς κόσμος τῆς σήμερον. Ἂς ἀποδώσωμεν τὴν δικαιοσύνην ταύτην εἰς κοινωνίαν δριμέως διασυρθεῖσαν ὑπὸ μεμψιμοίρων καὶ φανατικῶν τοῦ παρελθόντος θαυμαστῶν. Οὔτε τὴν προθεσιν, ἀλλ' οὔτε τὴν δύναμιν ἔχει τις ὅπως καταστῇ ὁ ἀπολογητὴς τοῦ παρόντος. Ἀλλ' ὅταν πρὸς ταῖς ἀτελείαις καὶ τοῖς ὀλισθήμασι τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ὀλισθήμασι κειμένοις κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ φύσει τοῦ δημιουργήματος, ἀκαταπόνητον ἀκμάζῃ τῆς φιλανθρωπίας τὸ πνεῦμα ἐλαῦνον καὶ χειραγωγοῦν τὴν δυνατὴν ὑπὲρ τοῦ «πλησίον» μέριμναν, ὅταν ἡ σύγχρονος ἀνθρωπότης ἀνήγαγεν εἰς περιωπὴν καὶ ὑπολαμβάνῃ τιμὴν ἑαυτῆς καὶ τοῦ αἰῶνος τὸν μετριασμὸν τῶν ἀλγηδόνων, αἵτινες σπαραττουσι τοὺς θνητούς, ὅταν τὸ πνεῦμα τοῦτο δὲν ἵπταται εἰς σφαίρας αἰθερίους, ἀλλὰ διακρυσταλλούμενον ἐν σωτηρίῳ πραγματικότητι ἱδρύει νοσοκομεῖα, πτωχοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, τυφλοκομεῖα παιδευτήρια κωφαλάλων, φρενοκομεῖα καὶ παντοῖα ἄσυλα κατὰ τῆς βιωτικῆς δυσπραγίας, τότε δύναταί τις νὰ χαλαρώσῃ μικρὸν τὴν σφενδόνην, δι' ἧς ἵσταται ἕτοιμος νὰ ῥίψῃ τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος κατὰ τοῦ ἐνεστῶτος, ἀτενίζων ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς φιλανθρωπίας ἅτινα τὸ διακρίνουσι, καὶ ἅτινα δὲν ἐπήγασαν ἐκ τῆς βαθείας τοῦ Εὐαγγελίου συνειδήσεως καὶ μελέτης, δὲν εἶνε ὅμως καὶ διὰ τοῦτο ἀτελέστερον ἢ ὀλιγώτερον χριστιανικά, κατὰ τὴν ὀρθὴν τῆς λέξεως ἐκδοχήν.

Ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς, προϊὸν τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς στοργῆς ἣν ἐνέπνευσεν εἰς τὸν κόσμον, εὐθὺς ὡς ἐπέδεσε τὰς χαινούσας πληγάς της, ὤρεξεν ὡς ἔθνος ἀρωγὸν πρὸς τοὺς πάσχοντας χεῖρα φιλοτιμηθεῖσα ἐκ τοῦ ἐλλείποντος νὰ παραμυθήσῃ τὰς ἐνδεεστέρας τῶν τάξεων. Δημιούργημα τῆς κοινῆς συμπαθείας, οὐδὲν τὸ παράδοξον ἐὰν αὐτῆς καὶ τῆς φιλανθρωπίας ἀπέβη ἀφωσιωμένη ἐργάτις. Τὰ ἴχνη τῆς τοιαύτης προ-

νοίας ἀνευρίσκομεν εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων στιγμῶν τῆς καθόδου τοῦ Κυβερνήτου, κυρίως ὅμως μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν δύο δυναστειῶν ἐχώρησεν εἰς καρποφόρον καλλιέργειαν καὶ ἤκμασε τὸ εὐγενὲς τῆς ἀγαθοποιΐας πάθος. Εἰς τὴν στοιχειώδη κυβερνητικὴν πρόνοιαν γενναῖος ἦλθεν ἐπίκουρος ἡ ἰδιωτικὴ γενναιοδωρία, καὶ σήμερον, χάρις εἰς αὐτήν, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ἡ ἑνιαυτῶν μόλις βίον ἀριθμοῦσα δύναται ἀπτοήτως ν' ἀποδεχθῇ τὸν παραλληλισμὸν ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀγαθοπραξίας πρὸς τὰς φωτεινοτάτας καὶ ἀρχαιοτάτας τῶν μητροπόλεων τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἀνακούφισις ἐκ τῶν δεινῶν τῆς πενίας, ἔμπνευσις τοῦ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἔρωτος, ἀσυλία κατὰ τῶν παγίδων τῆς κακίας καὶ ἔξαρσις νοὸς καὶ καρδίας ἐν τῷ χωνευτηρίῳ γνησίας ἑλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς παιδεύσεως ὑπῆρξεν ὁ εὔστοχος σκοπὸς ὁ ἐμπνεύσας τὴν ψυχὴν καὶ κινήσας τὴν εὐλογημένην χεῖρα τῶν ἀοιδίμων ἱδρυτῶν καὶ εὐεργετῶν τῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων ἐφ' οἷς εὐλόγως σεμνύνεται ἡ πόλις ἡμῶν. Εἰς τῆς *Ἑστίας* τὴν φιλόφρονα παράκλησιν ἐνδίδων, οὐχὶ ἄνευ ἐνδοιασμοῦ τινος, θὰ διαγράψω διὰ ταχυτάτων ἀλλὰ πιστῶν γραμμῶν τὴν εἰκόνα τῶν κυριωτάτων παρ' ἡμῖν ἀσύλων καὶ φιλανθρωπικῶν καταστημάτων. Ἐὰν ἡ ἀσχολία εἶνε τετριμμένη, τὸ ἀναδιδόμενον ἐκ τοῦ εὐγενοῦς ἀντικειμένου ἄρωμα εἶνε ἱκανὸν νὰ τὴν καταστήσῃ προσφιλῆ τοὐλάχιστον διὰ τὸν γράφοντα.

Α'

ΝΗΠΙΑΚΟΝ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΝ

Ἀρχόμεθα ἀπὸ τούτου καθ' ὅσον κεῖται παρ' αὐτὴν τὴν εἴσοδον εἰς τὴν ζωήν. Τὰ λοιπὰ ἄσυλα προστατεύουσι τὴν παιδικὴν καὶ τὴν ἔφηβον ἡλικίαν, ἐν ᾧ τὸ νηπιακὸν στεγάζει αὐτὴν τὴν νηπιότητα, οὐδεμίαν ἢ ἀμβλυτάτην ἔχουσαν τὴν συνείδησιν καὶ πλήρη ἀνικανότητα νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς αὐθυπαρξίας της. Τὸ εὐπρεπὲς κτίριον, ὅπερ ἐγείρεται κατὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἐσχατιᾶς τῆς πλατείας τῆς «Ἐλευθερίας», καὶ ὅπερ φέρει ἐπὶ τῆς προμετωπίδος «*Νηπιακὸν Ὀρφανοτροφεῖον*» δὲν πρέπει, διὰ τὸ σχετικῶς νεόδμητον, νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν ὑπῆρχε καὶ πρότερον Βρεφοκομεῖον. Ὁ Δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἐκ τοῦ στερήματος αὐτοῦ συνετήρει ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκίαις παρὰ τὴν Ῥιζάρειον σχολὴν εἰδός τι αὐτοσχεδίου βρεφοκομείου, ἀτελεστάτου καὶ ἀκαταλλήλου, ἀλλὰ πληροῦντος ὁπωσδήποτε τὰς στοιχειωδεστέρας τοῦ ἀσύλου ἀνάγκας. Γενναῖον τῆς πατρίδος τέκνον ὁ ἐν Πετρουπόλει κ. Κοντογιαννάκης ἔσχε πρῶτος τὴν εὐγενῆ ἔμπνευσιν νὰ διαθέσῃ ἱκανὸν ποσὸν ἐπὶ τῷ ἀποκλειστικῷ σκοπῷ τῆς ἱδρύσεως νηπιακοῦ ὀρφανοτροφείου, ἡ εἰς τὸν ἀρχικὸν δὲ τοῦτον πυρῆνα προσθήκη τῶν περισσευμάτων ἐκ τῆς διαχειρήσεως τοῦ ἀδελφάτου τοῦ βρεφοκομείου, ἀπετέλεσε τὸ ποσὸν δι' οὗ ἠγέρθη τὸ ἤδη ὑφισταμένον.

Ὀλίγαι λέξεις ταράσσουσι τὴν ψυχὴν καὶ ἐμπνέουσι τηλικαύτας μελέτας ὅσον ἡ λέξις «*ἔκθετον*». Ὁποῖος κόσμος συλλογισμῶν καὶ παρατηρήσεων ἐν τῷ ὁρισμῷ τούτῳ! Ὅλαι αἱ ἀδυναμίαι καὶ αἱ ἀθλιότητες τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀσθενὴς καὶ θηριώδης αὐτοῦ φύσις, ὁ ἀκατονόμαστος ἐγωϊσμός του, ὃν οὐδὲ διὰ τοῦ ἐπιθέτου τοῦ κτηνώδους δύναται νὰ τιμήσῃ τις, καθ' ὅσον οὐδὲν κτῆνος ἐκθέτει ἢ ἐγκαταλείπει τὴν μερίδα τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸν ἴδιον ἑαυτόν, ἡ πιθανὴ μεταμέλεια, οἱ ἔλεγχοι οἵτινες τὸν τύπτουσιν ἐν τῇ σιωπῇ τῆς νυκτὸς καὶ τῇ ἐγρηγορήσει, συμφύρονται ὡς ἐν ποικίλῳ μωσαϊκῷ, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἐκθέτου. Ἐὰν ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ εἶχεν ἀκριβῆ συνείδησιν τῆς πράξεως ἧς καθίσταται ἔνοχος, ἴσως τὸ ἐπὶ τῆς γῆς «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» τοῦ Δημιουργοῦ δὲν θὰ κατείχεν ἐν τούτῳ τὴν ταπεινοτέραν τῆς ὀντολογίας βαθμίδα. Ποῦ θὰ εὕρῃ τὸ ἔκθετον τὸν ἀνεκτίμητον πλοῦτον τῆς μητρικῆς ἀγάπης, ὃν οὐδὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; Κ' ἐνόσῳ ὑπνώττει ἡ συνείδησις τοῦ ἐκθέτου καθεύδουσι καὶ αἱ ἀλγηδόνες τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ συναίσθημα τοῦ ὀνείδους δι' οὗ ἡ ἐγωϊστικὴ ἡδυπάθεια καὶ ἡ κοινωνία ἐδηλητηρίασεν ἐκ προκαταβολῆς τὴν ζωήν του. Αὔριον ὅμως ὅταν ἐξυπνήσῃ τὸ «ἐγώ», ὁ ἀδυσώπητος αὐτὸς τύραννος, δυστυχία εἰς τὸ ὀρφανόν, τὸ ἀπόκληρον τῆς μοίρας καὶ τῆς στοργῆς, τὸ καταδεδικασμένον νὰ φέρῃ πρὸς τὸ ἄδωρον δῶρον τῆς ζωῆς καὶ τὴν πικρὰν συνείδησιν τοῦ ἠθικοῦ ὑποβιβασμοῦ ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐγεννήθη.

Παραπλήσιοι στοχασμοὶ διέτρεχον τὸν νοῦν μου καθ' ἣν ὥραν ἀνηρχόμην τὰς ἐξωτερικὰς τοῦ ἐκθετοτροφείου βαθμίδας. Ὁμολογῶ ὅτι ἔπασχον. Ὅσῳ ἐξετάζει τις ἀπὸ ἐγγυτέρας περιωπῆς τὰ ἕλκη τῆς ἀνθρωπότητος, κατὰ τοσοῦτον τὴν οἰκτείρει, δὲν εἶνε δὲ ἀνάγκη, νομίζω, νὰ ἐγεννήθη τις ὑπέροχος θνητὸς ὅπως χρησιμοποιήσῃ, χωρὶς νὰ καταδικασθῇ, τὸ τοιοῦτον αὐτοῦ αἴσθημα, πολλοστὸν τοῦ ὁποίου βαρύνει καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ὡς μέλους τῆς ζώσης αἰσθανομένης καὶ λαλούσης δημιουργίας. Κατενόουν ὅτι μόνον δι' ἰσχυροῦ ἀγῶνος θὰ ἠδυνάμην νὰ ἐξέλθω ἀπὸ τὸ ἀχανὲς τῶν σκέψεων ἐν αἷς ἔπλεον καὶ αἵτινες ἀδύνατον εἶνε νὰ διατυπωθῶσιν ἐν ταῖς στήλαις τῆς *Ἑστίας*. Ἡ πάλη ὑπῆρξεν ἀκαριαία, ὁ πνευματικὸς κόσμος ὑπεχώρησεν εἰς τὴν πεζὴν πραγματικότητα, ὁ δὲ *Βρεφοδόχος* παρέστη πρὸ ἐμοῦ ὡς τὸ πρῶτον ἀντικείμενον παρατηρήσεως. Ἡ λέξις ἑρμηνεύει ἐπαρκῶς τὸν σκοπὸν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς θήκης ταύτης, δεξιόθεν τῷ εἰσερχομένῳ ἀποκειμένης, καὶ προωρισμένης νὰ δέχηται τὰ ἔκθετα κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἢ τῆς νυκτός, ἀλλὰ μᾶλλον ταύτης, καθ' ὅσον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας θορυβεῖ πάντοτε τοὺς ἐνόχους. Ὁ βρεφοδόχος ἔχει δύο θυρίδια ἐξωτερικὸν τὸ μέν, ἐσωτερικὸν τὸ ἕτερον, κοινωνοῦν ἀμέσως μετὰ τοῦ δωματίου ἔνθα ἀγρυπνεῖ διαρκῶς ὁ φύλαξ. Ὅταν κατατεθῇ τὸ βρέφος, τὸ ἔδαφος τοῦ βρεφοδόχου ὑπενδίδει μικρόν, καὶ πάραυτα ἠχοι κώδωνος συνεχεῖς καὶ ἰσχυροὶ προδίδουσιν ὅτι ἄνθρωπος, ναυαγὸς ἐν τῷ πελάγει τῆς ζωῆς, ἀνηρτήθη ἀπὸ τῆς σανίδος, ἣν τείνει πρὸς αὐτὸν ἡ φιλανθρωπία. Ἡ μικρὰ καθίζησις τοῦ βρεφοδόχου πιέζουσα κώδωνα ἠλεκτρικὸν κείμενον κάτωθεν τῆς θήκης παράγει τοὺς ἀγγελτηρίους κωδωνισμοὺς παύοντας μόνον μετὰ τὴν ἄρσιν τῆς πιέσεως, ἤτοι ἀφοῦ ἐξαχθῇ τὸ βάρος ἐκ τοῦ βρεφοδόχου. Ὁ φύλαξ εἰδοποιούμενος ἐκ τῶν ἤχων, πολλάκις δὲ καὶ ἐκ τῶν κλαυθμηρισμῶν, καταφθάνει παραχρῆμα, ἀνοίγειτὴν ἐσωτερικὴν θυρίδα, ἐξάγει τὸν ναυαγὸν καὶ τὸν παραδίδει εἰς τὴν μέριμναν τῆς διευθυντρίας. Μετὰ μικρὸν τὸ ἔκθετον ἀναπαύεται θερμαινόμενον ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ τῆς στρωμνῆς τοῦ ἀσύλου.

Ἀποτεθὲν ἐν τῇ κλίνῃ τὸ ἔκθετον καταγράφεται, μετὰ μικρὰν ἐπιθεώρησιν, ὑπὸ αὔξοντα ἀριθμὸν βιβλίου τηρουμένου ἐν τῷ καταστήματι. Ἡ ψυχρὰ αὕτη ληξιαρχικὴ πρᾶξις περιλαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ βρέφους, ἐὰν τυγχάνῃ βαπτισμένον, τὴν ἡλικίαν του, τὸ γένος, τὴν χρονολογίαν τῆς εἰσαγωγῆς, τὴν ὡριμότητα ἢ μὴ αὐτοῦ, τὴν κατάστασιν τῆς ὑγιείας του καὶ τὰ τυχὸν ἐπ' αὐτοῦ φυσικὰ ἢ πρόσθετα γνωρίσματα. Ὑπερθεν τῆς κλίνης του σημειοῦται ἐπὶ πινακίδος ὁ αὔξων ἀριθμὸς τῆς εἰσαγωγῆς, ὁ ἀριθμὸς τῆς κλίνης καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐκθέτου, ἐὰν ἔχῃ. Ὅσα εἶνε ἀβάπτιστα σημειοῦνται ὡς τοιαῦτα ἐν τῇ πινακίδι. Ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς ἐπισκέψεως τῶν αἰθουσῶν ἐν αἷς εὕρηνται αἱ κλῖναι εἶνε ἐξαίρετος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Αἱ κλινοστρωμναί, αἱ λινοστολαὶ καὶ τὰ σκεπάσματά εἰσι χιονώδους αὐτόχρημα καθαριότητος, οὐδ' ἡ συνήθης ἐκείνη ὀσμὴ ἡ ἀναδιδομένη πάντοτε σχεδὸν ἀπὸ τῶν κεκλεισμένων χώρων καὶ τῶν νοσοκομείων ἰδίως προσβάλλει τὴν ὄσφρησιν ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ Ἀθηναϊκοῦ βρεφοκομείου. Τὴν ὥραν καθ' ἣν εἰσῆλθον ξεναγούμενος ὑπὸ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ καταστήματος, ὅπερ εὑρηεστήθη μετ' ἄκρας φιλοφροσύνης καὶ προθυμίας νὰ μοὶ παράσχῃ τὴν συνδρομήν του, τὰ νήπια ἀνεπαύοντο πάντα ἐντὸς κομψῶν καὶ ἀσφαλεστάτων σιδηρῶν κλινῶν· οὐδὲν τούτων εἶχεν ἡλικίαν καὶ ἡμίσεως κἂν ἔτους. Κεκαλυμμένα ἄχρι λαιμοῦ ἐκίνουν ἠρέμα διὰ τῆς ἀσθενοῦς των ἀναπνοῆς τὰ σκεπάσματα, ἀπὸ καιροῦ δ' εἰς καιρὸν σπασμός τις αἰφνίδιος ἐκίνει μῦν τινα τοῦ προσώπου των προκαλῶν ἐλαφρότατον ῥυτίδωμα τῶν βλεφάρων καὶ τῆς παρειᾶς. Κατέκειντο ὅλα κατὰ σειρὰν ἠριθμημένα, καταγεγραμμένα ὅπως καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ κατέργου, ἀγνώστου προελεύσεως καὶ εἱμαρμένης ἐξ ἴσου. Ἐνίοτε ἐλαφρόν, ἀδιόρατον μειδίαμα διέστελλε τὰ μικροσκοπικὰ χείλη των. Μειδιάσατε, πλάσματα ἀτυχῆ· ἔχετε καιρὸν νὰ θρηνήσητε βραδύτερον. . .

Τὰ νήπια τρέφονται ὑπὸ θηλαστριῶν μισθουμένων ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ καταστήματος· ἡ μεγίστη αὐτῶν ἔλλειψις δυσχεραίνει μεγάλως τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας, καθ' ὅσον συμπίπτει πολλάκις μία θηλάστρια ν' ἀγρυπνῇ ἐπὶ ἓξ ταυτοχρόνως νηπίων. Τὴν φυσικὴν τροφὴν ἀναπληροῖ ἢ συμπληροῖ ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἐνίοτε ἐκ προνοίας, ἡ τεχνητή, τὸ γαλακτοῦχον ἄλευρον τοῦ Lapp καὶ τὰ πλήρη γάλακτος θήλαστρα. Προσόντα ἀπαραίτητα τῆς θηλαστρίας εἶνε ἡ νεότης, ἡ ὑγιεία, ἡ χρηστότης, καὶ τὸ ἤπιον τοῦ χαρακτῆρος. Ἐκτὸς τούτων διαιτῶνται ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ καὶ βρεφοκόμοι ἐντολὴν ἔχουσαι νὰ ἐπιμελῶνται τῶν νηπίων, νὰ νίπτωσιν αὐτά, νὰ τὰ ἐπιτηρῶσι, νὰ καθαρίζωσι τοὺς κοιτῶνας καὶ ὅ,τι ἄλλο σχετικὸν περὶ τὴν ὑπηρεσίαν των. Παρατρέχομεν τὰς καθ' ἕκαστα λεπτομερείας οὐδὲν εἰδικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιαζούσας, ὅπως σημειώσωμεν τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς ἐλαχίστης θνησιμότητος ἥτις διακρίνει τὸ νηπιακὸν ὀρφανοτροφεῖον Ἀθηνῶν. Ἡ ἐξωτερικὴ λαμπρότης, ἡ καθαριότης τοῦ καταστήματος, καὶ ὅ,τι συναφὲς πρὸς τὸ ἀμέσως ὑποπίπτον εἰς τὰς αἰσθήσεις δὲν εἶνε ὁ ἀσφαλὴς γνώμων τῆς προκοπῆς ἀσύλου οἷον τὸ νηπιαγωγεῖον· ἡ θνησιμότης δίδει τὸ μέτρον τῆς ἀρίστης διευθύνσεως καὶ προσοχῆς, καὶ ἐν ταύτῃ τὸ ἡμέτερον ἄσυλον ὑστερεῖ εὐτυχῶς πάντων τῶν ὁμοταγῶν ἐν Εὐρώπῃ, ἤτοι κατέχει τὴν πρώτην τῆς ὑγιείας βαθμίδα. Ἀπὸ 70—90 τοῖς ο|ο κυμαίνεται ἡ θνησιμότης τῶν ἐκθέτων ἐν τοῖς γαλλικοῖς ὀρφανοτροφείοις· ἐν Ἰταλίᾳ ἡ αὐτὴ καὶ μείζων ἔτι ἀναλογία παρατηρεῖται. Ταῦτὸ δύναταί τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῆς Ἀγγλίας ἔνθα ἐπὶ τῶν 100 ἐκθέτων ἀποθνήσκουσιν ἀπὸ 60—90, ἐνῷ δὲ τοιούτους ἀπελπιστικοὺς ἀριθμοὺς παρουσιάζει ἡ στατιστικὴ τῶν ἐκθετοτροφείων τῶν μᾶλλον προηγμένων χωρῶν, ἡ τοῦ ἡμετέρου, ἀσφαλὴς καὶ μεμετρημένη, δεικνύει ὅτι ἐπὶ τῶν 100 θνήσκουσιν 28—30 κατ' ἀνώτατον ὅρον. Ἐκτὸς τῆς βελτιωθείσης τροφῆς συνετέλεσεν εἰς τὸ πρωτοφανὲς τοῦτο φαινόμενον τῆς καταπληκτικῆς μειώσεως τῆς θνησιμότητος καὶ ἡ σύστασις θεραπευτηρίου ἐντὸς τοῦ βρεφοκομείου, πρὸ πάντων ὅμως καὶ ἐξαιρέτως ὁ ἄκνος ζῆλος τοῦ προσωπικοῦ οὗ προΐσταται ὁ διακεκριμένος ἰατρὸς καὶ καθηγητὴς τῆς κλινικῆς τῶν παιδικῶν νοσημάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κ. Α. Ζίννης.

Πρέπει νὰ εἴπω θεραπευτηρίων μᾶλλον διότι οὐχὶ ἕν, ἀλλὰ δύο τοιαῦτα ἐσημείωσα ἐν τῇ

προχείρῳ τοῦ ἀσύλου ἐπιθεωρήσει. Τὸ πρῶτον δέχεται ἐκεῖνα τῶν νηπίων, τῶν ὁποίων ἡ πάθησις δὲν παρουσιάζει τὰ στοιχεῖα τοῦ κολληκτικοῦ. Ἐντὸς αὐτοῦ εἶδον βρέφος 5 ἢ 6 μηνῶν πάσχον δεινῶς ἐκ βρογχοπνευμονίας, ἀσθμαῖνον μετά τινος ἀσθενοῦς ῥόγχου καὶ πελιδνότατον. Εἶχε τὸν μέγαν δάκτυλον τῆς χειρὸς ἐντὸς τοῦ στόματος καὶ ἐθήλαζε κατὰ συνήθειαν, ἐνῷ οἱ ἡμίσβεστοι ὀφθαλμοί του, ἄνευ ἐκφράσεως, ἀπλανεῖς καὶ ὑελώδεις προσηλοῦντο εἰς τὸν σίδηρον τῆς κλίνης του. Δὲν γνωρίζω σπαρακτικώτερον θέαμα τῆς ἀγωνίας νηπίου πάσχοντος, αἰσθανομένου, καὶ ἀδυνατοῦντος νὰ ἐκφρασθῇ. Αἱ μητέρες κάλλιον ἡμῶν δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης. Τὸ ἄθλιον θὰ ἀποθάνῃ, ὡς μοὶ εἶπεν ὁ ὑποδιευθυντὴς καὶ ἰατρὸς τοῦ καταστήματος· ἴσως ἀπέθανεν ἤδη. Ἀμφίβολον εἶνε ἐὰν θὰ τὸ θρηνήσῃ κανείς. Ἐν στιγμῇ ἀκαταλογίστου μέθης δημιουργηθὲν ἀπεκληρώθη ἐν στιγμῇ μεμελετημένης ἐνοχῆς· καὶ τοὐλάχιστον θ' ἀπέθανε ἄνευ τῆς πικρᾶς συνειδήσεως ὅτι οὐδεὶς ὀφθαλμὸς θὰ κλαύσῃ ἐπὶ τῇ μοίρᾳ του . . . . Τὸ ἕτερον τῶν νοσοκομείων δέχεται τὰ ὀφθαλμιῶντα ἐκ τῶν νηπίων, καὶ μόνον αὐτά. Περιττὸν νὰ σημειώσω ὅτι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς παραρτήμασι τούτοις ἀπεθαύμασα τὴν ἄκραν καθαριότητα καὶ τὴν ἀνεπίληπτον τάξιν, ἰδιότητας ἃς δύναταί τις νὰ ὁμολογήσῃ ὡς καθεστὼς τοῦ ὀρφανοτροφείου. Συμπληρωματικῶς σημειῶ ὅτι τὰ εἰσαγόμενα ἐν τῷ ἀσύλῳ ἔκθετα, ὄντα ὑγιῆ, διατρέφονται ἐν τῷ ἀσύλῳ μέχρις εὑρέσεως καταλλήλου θηλαστρίας ἀναδεχομένης ἐπ' ἀμοιβῇ νὰ διατρέφῃ τὸ ἔκθετον ἔξωθεν τοῦ ἀσύλου. Πάσχοντα, θεραπεύονται πρῶτον καὶ εἶτα δίδονται εἰς τὰς ἐξωτερικὰς θηλαστρίας ὑπὸ ὅρους, οἷον νὰ τηρῶσι πάντοτε καθαρὰ τὰ ἐμπιστευθέντα αὐταῖς νήπια, νὰ τὰ εἰσάγωσιν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ ὀρφανοτροφείου ἅμα νοσήσαντα, νὰ μὴ τρέφωσιν αὐτὰ διὰ στερεᾶς τροφῆς ἢ γάλακτος γυναικὸς ἀρτιτόκου, καὶ νὰ τὰ παρουσιάζωσιν εἰς τακτικὴν ἐπιθεώρησιν ὑπὸ τοῦ ἀδελφάτου ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ τὴν τρίτην Κυριακὴν ἑκάστου μηνός. Ἡ παρεχομένη ταῖς θηλαστρίαις ἀποζημίωσις μηνιαίως κυμαίνεται ἀπὸ 15—20 δραχμῶν.

Ὁ τίτλος τοῦ νηπιακοῦ δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπὸ τὴν στενὴν τῆς λέξεως ἐκδοχήν. Ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ τούτῳ διαιτῶνται ἔκθετα ἅτινα δὲν εἶνε παῖδες, βεβαίως ὅμως δὲν εἶνε καὶ νήπια. Ὁ ἐσωτερικὸς τοῦ καταστήματος ὀργανισμὸς προνοεῖ περὶ τῆς πιθανῆς υἱοθεσίας καὶ ἀποκαταστάσεως τῶν ὀρφανῶν, εὐτυχῶς δέ, καθ' ἃς ἔλαβον πληροφορίας, δὲν ὑπάρχει παράδειγμα νὰ διατρίψῃ ἐντὸς τοῦ ἀσύλου ἔκθετον πλέον τῶν τριῶν τὸ πολὺ χρόνων. Φιλάνθρωποι καὶ ἄκληροι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπισκέπτονται περιοδικῶς τὸ κατάστημα, διαλεγόμενοι δὲ τοῖς ἐκθέτοις συμπαθοῦσι πρὸς αὐτὰ καὶ πάντοτε σχεδὸν ἀναχωροῦσιν ἀποφέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἐν τῶν ἀπροστατεύτων τούτων. Μὴ ζητηθέντα τυχὸν παραμένουσιν ἐντὸς τοῦ καταστήματος ἄχρι τοῦ 7ου ἔτους, ὁπότε στέλλονται τὰ μὲν ἄρρενα εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον Χατζῆ Κώστα, τὰ δὲ θήλεα εἰς τὸ Ἀμαλίειον. Τοιαύτη ὅμως περίπτωσις, ὡς εἶπον, οὐδέποτε ἄχρι τῆς ὥρας παρετηρήθη. Πρὶν ἢ ἀπέλθῃ τὸ ὀρφανὸν ἐκ τοῦ καταστήματος βαπτίζεται, ἐὰν συνέπεσε νὰ μείνῃ ἀβάπτιστον, προηγεῖται δὲ τακτικὴ δικαστικὴ πρᾶξις υἱοθεσίας μετὰ προηγουμένην βεβαίωσιν περὶ τῆς καλῆς διαγωγῆς τοῦ αἰτοῦντος καὶ τῆς σχετικῆς εὐπορίας του. Ἐπεσκέφθην τὰ παιδία ταῦτα, τὸ πρεσβύτερον τῶν ὁποίων μόλις εἶχεν ἡλικίαν 30 μηνῶν· ἦσαν ἠθροισμένα εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἐστιατορίου, ἀνέμενον δὲ περιχαρῶς τὴν τεταγμένην ὥραν τοῦ προγεύματος ἣν γινώσκουσιν ἄριστα. Ὅτε εἰσῆλθον ὥρμησαν ἅπαντα σκιρτῶντα καὶ ἀλλαλάζοντα ἀποκλείοντά με νὰ προχωρήσω, ἐπιπροσθοῦντα καὶ ἐπιλαμβανόμενα τῶν χειρῶν καὶ τῶν ἐνδυμάτων μου. Αἱ φυσιογνωμίαι των εἶνε νοημονέσταται, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ πλείστων τούτων λάμπει ἀκτὶς εὐφυΐας. Ταλαίπωρα πλάσματα! Εἴθε νὰ διέλθητε οὕτω ἀθόρυβον καὶ ἄλυπον τὸν βίον σας, ὥστε νὰ μὴ καταρασθῆτε ποτὲ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ εὐσπλαγχνία σᾶς ἔσωσε νήπια ἀπὸ τοῦ θανάτου. Ἀνέμενον ὡς εἶπον τὴν ὥραν τοῦ προγεύματός των, τινὰ δὲ τούτων, τὰ μᾶλλον ἀνυπόμονα, εἶχον καθεσθῆ περὶ τὴν χαμηλὴν τράπεζαν παρ' ᾗ γευματίζουσι. Φαίνεται ὅτι ἔχουσιν ἀσθενῆ τινα ἔννοιαν τῆς σημασίας τῶν περιοδικῶν πρὸς τὸ κατάστημα ἐπισκέψεων τῶν ξένων, καθ' ὅσον πλεῖστα ἐξ αὐτῶν βλέποντα ἐξερχόμενον ὁριστικῶς μετὰ τοῦ ξένου καὶ ἕνα τέως σύντροφον φωνοῦσι «*πάει κι' αὐτός*»! Θαυμασία ἀντίληψις δυσανάλογος προφανῶς πρὸς τὴν ἡλικίαν των.

Ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ προγεύονται καὶ δειπνοῦσι κοινοβιακῶς μετὰ τῶν ἐκθέτων καὶ αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ προσωπικὸν θεράπαιναι, ἐξαιρέσει τῆς διευθυντρίας καὶ τῆς ὑποδιευθυντρίας. Ἐκτὸς τοῦ καφφέ, ἁπλοῦ διὰ τοὺς ἐνήλικας, μετὰ γάλακτος ὅμως διὰ τὰ μικρά, παρατίθεται δὶς τῆς ἡμέρας τράπεζα. Συνήθης τροφὴ εἶνε ὁ ζωμὸς καὶ τὸ παρασκευάσαν αὐτὸν κρέας. Ὁ τυρός, ὁ οἶνος καὶ ἐνίοτε καρποὶ ἀρτύουσι τὴν λιτὴν ἀλλὰ τακτικὴν καὶ ὑγιεινὴν πανδαισίαν. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας δίδεται τοῖς μικροῖς τεμάχιον ἄρτου καὶ ἔστιν ὅτε ὠὸν ὀπτόν. Ἀναντιῤῥήτως ἡ τροφὴ εἶνε οὐ μόνον ἐπαρκής, ἀλλὰ καὶ ἄριστη κατὰ ποιότητα, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ βίου ὃν διάγουσι κατ' οἶκον αἱ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀσύλου ἐκτελοῦσαι. Περιουσίαν τὸ κατάστημα κέκτηται μετρίαν σχετικῶς πρὸς τἄλλα ἀγαθοεργὰ τῶν Ἀθηνῶν καταστήματα, καί τοι ἡ φύσις τοῦ ἀσύλου τούτου ἔδει νὰ προκαλῇ συχνότερον τὴν γενναιότητα τῶν φιλανθρώπων καθ' ὅσον ἀντιπροσωπεύει πιστότερον παντὸς ἄλλου τὴν ἐπὶ τῆς γῆς πρόνοιαν καὶ φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ.

Εἰς 137,794 δραχμὰς ἀνέρχεται ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους, αἱ δὲ ὑπολογισθεῖσαι καὶ ἐγκριθεῖσαι δαπάναι ἀνέρχονται εἰς δραχμὰς 129, 115, ὥστε τὸ περίσευμα τῆς ἐφετεινῆς χρήσεως θ' ἀνέλθῃ εἰς 8,679 δραχμάς. Ἡ περιουσία τοῦ καταστήματος εὕρηται ἠσφαλισμένη εἰς μετοχὰς τῶν παρ' ἡμῖν τραπεζῶν, οἱ δὲ τόκοι προστιθέμενοι εἰς τὴν ἐνιαύσιον ἑκατοντακισχιλίων δραχμῶν χορηγίαν τοῦ δήμου Ἀθηναίων, τὴν προερχομένην ἐκ τοῦ ἀναλογοῦντος ὑπὲρ τοῦ ἀσύλου μέρους ἐκ τοῦ δημοτικοῦ φόρου ἐπαρκοῦσιν εἰς τὰς χρείας τοῦ νηπιαγωγείου. Ὑψηλὴ καὶ ἄμεσος προστάτις τοῦ καταστήματος εἶνε ἡ Βασίλισσα· εὐγενεῖς δέσποιναι τῆς ἡμετέρας πόλεως κατ' εὐθεῖαν ὑπὸ τῆς Α. Μ. διοριζόμεναι μερίζονται φιλανθρώπως τὰς ὑπὲρ τοῦ καταστήματος μερίμνας, ἐφορεύουσι τὴν ἀκριβῆ τῶν διατεταγμένων ἐκπλήρωσιν, τὴν ἐνδυμασίαν τῶν ἐκθέτων, τὴν πρόβλεψιν τῶν ἀναγκαίων ὑφασμάτων πρὸς ἱματισμὸν τῶν βρεφῶν, καὶ εἴ τι παραπλήσιον. Αἱ κυρίαι δίδουσιν αὐτοπροσώπως λογοδοσίαν εἰς τὴν Βασίλισσαν ὁσάκις ἐκδηλωθῇ τοιαύτη διάθεσις.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν διατρεφομένων νηπίων ἐντὸς τοῦ καταστήματος καὶ δι' ἐξωτερικῶν θηλαστριῶν ἀνέρχεται ἐφέτος εἰς 350. Τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν διενεργεῖ εἷς ἰατρὸς (διευθυντής), μία διευθύντρια, εἷς βοηθὸς τοῦ διευθυντοῦ, εἷς ἱερεύς, δύο ὑπηρέτριαι, μία οἰκονόμος, μία νοσοκόμος, καὶ ὁ ἀνάλογος ἀριθμὸς θηλαστριῶν βρεφοκόμων κλπ. Ἡ ἔλλειψις ναΐσκου ἀποβαίνει ἐπαισθητοτέρα ὁσημέραι διὰ τὸν ἱκανὸν τοῦ καταστήματος πληθυσμόν, τὸν σταθερῶς διαμένοντα ἐντός, καὶ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν καὶ τῶν ἄλλων πνευματικῶν καθηκόντων.

Ἀπερχόμενος τοῦ «δημοτικοῦ νηπιακοῦ ὀρφανοτροφείου Ἀθηνῶν» ἀπεκόμιζα ἐντυπώσεις καὶ συγκινήσεις βαθείας. Ἐν τῇ ὑπάρξει τοῦ ἐκθέτου ὅπερ ἐκλαυθμήριζεν, ἔβλεπον ἐκτυλιχθεῖσαν διαδοχικῶς τὴν ἐγκληματικὴν ἀστοργίαν, τὴν ἀδυναμίαν, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν. Ἡ πρώτη ἀπέβλεπε τοὺς ἀγνώστους γονεῖς, τὸ ἔκθετον ἡ δευτέρα, καὶ τὴν κοινωνίαν ἡ τρίτη, πᾶσαι δ' ὁμοῦ τὸν ἄνθρωπον ἐν συνόλῳ. Ἐν στιγμαῖς ψυχικῆς ἀθυμίας καὶ σάλου, συνέβη ἴσως νὰ ηὐχήθημεν ὅπως μὴ εἴχομεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δεσμοὺς προσφιλεῖς, ἡ διάσπασις τῶν ὁποίων τραυματίζει βαθύτατα τὴν καρδίαν μας. Συνέβη ἴσως νὰ ηὐχήθημεν καί τι τολμηρότερον· νὰ ἠγνοοῦμεν ἐντελῶς ἐκείνους, εἰς οὓς ὀφείλομεν τὴν ζωήν..... Τοῦτο εἶνε παραλήρημα ψυχικοῦ πυρετοῦ. Ἡ ἠθικὴ ἡμῶν κατάστασις πασχόντων ἐκ τῆς στερήσεως προσώπων ἀγαπητῶν δύναται ἴσως νὰ ἐξηγήσῃ πρὸς στιγμὴν χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δικαιολογήσῃ τοιοῦτον παραλογισμόν. Ὑπὸ τὰς συνηθείας καὶ τὰς προλήψεις τῆς ἀνθρωπότητος, διαρκεῖς ὅσον καὶ αὐτή, τὸ συναίσθημα τῆς νοθείας, διὰ τὰς φιλοτίμους καὶ ἀγερώχους ψυχάς, θὰ τάσσηται μεταξὺ τῶν πρωτευουσῶν ἠθικῶν συμφορῶν. Δὲν εὐθύνεται βεβαίως διὰ τὸ μειονέκτημά του τοῦτο ὁ ἀπόκληρος, ἀλλὰ καὶ πότε ἡ κοινωνία ὑπῆρξε δικαία;....

Προσβλέπων πρὸς τὰ πλάσματα ἐκεῖνα ἅτινα ἐθώπευον, μίαν ἀπηύθυνον ὑπὲρ αὐτῶν σιωπηλὴν εὐχήν. Ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς νεότητος, ὅτε ψυχὴ καὶ καρδία διανοίγεται εἰς τὰ ποιητικώτερα καὶ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων, νὰ μὴ συναντήσωσι πρὸ αὐτῶν τὴν πικρὰν καὶ ἀγροῖκον εἰρωνείαν, δι' ἧς κοινωνία ἄδικος, κοινωνία ἀδιαφόρως ἐγκληματοῦσα ἀλλ' ἀδυσώπητος πρὸς τοὺς καρποὺς τῶν ὀλισθημάτων της, θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ πληγώσῃ τὴν εὐαισθησίαν τοῦ ἐκθέτου. Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν προσφέρει τὴν καρδίαν του κοχλάζουσαν καὶ πλήρη πάθους εὐγενοῦς, τὴν ὥραν καθ' ἣν τείνει τὴν δεξιὰν ἵνα σφίγξῃ ἐν εἰλικρινεῖ διαχύσει τὴν χεῖρα τοῦ ὁμοίου του, ποῖος κεραυνὸς διὰ τὸ δυσμοιρον ὄν, ἐὰν ἀκούσῃ τὴν φοβερὰν κραυγὴν «νόθε»!! Καὶ ἂν δὲν τὴν ἀκούσῃ, ποῖος σπαραγμὸς νὰ διαγνώσῃ ὅτι ἐὰν ἐμπνέῃ συμπάθειάν τινα, τὴν ἐμπνέει μόνον διότι φέρει ἐπὶ τοῦ μετώπου τὴν σφραγῖδα τοῦ ὀνείδους;

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Κ. ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

Ο ΜΠΑΡΜΠΑ - ΘΩΜΑΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ἀξιωθὲν πρώτου ἐπαίνου ἐν τῷ Β' διαγωνισμῷ τῆς «Ἑστίας».

(Συνέχεια· ἴδε προηγ. φύλλον.)

Γ'.

Τὴν ἔλλειψιν τοῦ Μήτσου ἀνεπλήρου ὁ Χρῆστος ὁ γαμβρός, ὅστις βεβαίως συχνὰ-πυκνὰ ἐπεθύμει νὰ πηγαίνῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα-Θωμᾶ, ὅπου τὸν ἐπερίμενον συμπαθῆ βλέμματα καὶ γλυκεῖαι δεξιώσεις.

Ἡ Ἀγγελικὴ ἐβοήθει τὴν πενθερά της, τὴ θειὰ Παρασκευή, εἰς ὅλαις ταῖς δουλειαίς, καὶ ἐλῃαὶς τῆς ἐμάζονε, καὶ κἀμμιὰ φορὰ ἐτίναζε γιὰτ' ἤτανε κοπέλα ποῦ δυνόντανε, καθὼς καὶ ὁ Χρῆστος πάντοτε ἐξεβόηθαε τὸ μπάρμπα Θωμᾶ καὶ 'σ τὸ 'λητρουβειό, καὶ 'σ τ' ἀγῶγι, καὶ κἄποτε, κἄποτε ἐπήγαινε καὶ 'σ τὴ χώρα χάριν τοῦ γέροντος.

Ἀδελφοποιηθεῖσαι αἱ δύο αὗται οἰκογένειαι ἀμοιβαίως ἐβοηθοῦντο καὶ ἐθάλποντο.

Μὲ ὅλα τὰ γεράματά του ὁ μπάρμπα Θωμᾶς εἰργάζετο εἰς τὸ Ἐλαιοτριβεῖον, ὁ Χρῆστος ἐπῆρε κᾶτι ἀφτάρισαις, καὶ ἡ γυναῖκες ἐσυδιαλέγανε ταὶς ἐληαίς, πάντες μοχθοῦντες πρὸς συντήρησίν των ἂν ὄχι πλέον.

Ὁ Χρῆστος καὶ ἡ Ἀγγελικὴ, χαριτωμένο ζευγάρι, περισσότερον ἠγαπῶντο ὅσον ὀλιγώτερον ἐβλέποντο.

Κοντὰ τὸ βράδυ-βράδυ, 'ποῦ ἐπήγαινε ἡ Ἀγγελικὴ 'σ τὴ Βρύση, εὕρισκε πάντοτε τὸ Χρῆστο 'ποῦ ἐπερίμενε νὰ ποτίσῃ τὸ ἄλογό του.

Ὅταν ἡ Ἀγγελικὴ ἔφερνε τὸ μαγέρεμμα, πρῶτος ὁ Χρῆστος ἔτρεχε νὰ τὴ ξαβοηθήσῃ.

Κάθε Κυριακὴ, 'ποῦ ἐσυγυρίζετο ὁ Χρῆστος γιὰ τὴν Ἐκκλησιά, ἡ Ἀγγελικὴ τοῦ ἐθηλύκονε τὰ κομπιὰ τοῦ ὑποκαμίσου του καὶ τοῦ ἴσαζε τὴ καμιζέλα του.

Μὲ γέλωτας πάντοτε καὶ μὲ γλυκὰ λόγια ἐπερνοῦσαν τὰς ζηλευτὰς ἐκείνας ἡμέρας, περιμένοντες μὲ καρδιοχτύπι τὴν Κυριακὴν τῶν Ἀπόκρεω, ὁρισθεῖσαν ὡς ἡμέραν τοῦ γάμου των.

Ἡ Μαριὼ εἰργάζετο μετὰ πάθους καὶ θέρμης διὰ νὰ ἐξοικονομήσῃ τι, καὶ οὕτω συμπληρώσῃ τὰ προικιὰ τῆς Ἀγγελικῆς της, διότι μὲ ὅλη της τὴ φτώχεια ἤτανε 'περήφανη καὶ δὲν ἤθελε νὰ τῆς 'ποῦνε πῶς τὴν ἔβγαλε 'ξώπροικη.

Ἐντούτοις αἱ ἡμέραι ἐπλησίαζον, ἀλλὰ τῆς Ἀγγελικῆς τὰ προικιὰ δὲν ἦσαν ἕτοιμα καὶ ἡ δυστυχὴς μήτηρ καθ' ἑκάστην ἐφιλονείκει μὲ τὸ γέρω Θωμᾶ, διότι ἂν καὶ ὁ Χρῆστος ἦτο καλὸς καὶ τῷ ἤρεσαν τὰ μαῦρα 'μάτια τῆς Ἀγγελικῆς, ἦτο ὅμως παιδὶ τῆς δουλειᾶς καὶ ἐζήλευε ταὶς ἐληαὶς καὶ τ' ἀμπέλια καὶ τὰ συγύρια τοῦ σπιτιοῦ. — Ἐπαντρεύτηκα, ἔλεγε, γιὰ ν' ἀνοίξω σπίτι, γιατ' ἤξευρα πῶς ἡ Ἀγγελικὴ εἶνε δουλεύτρα καὶ νοικοκυρὰ κ' ἔχει καὶ τὸ μερδικό της. — Ἀλλ' ἡ τελευταία αὕτη λέξις ποτὲ δὲν ἦχει καλῶς εἰς τὰ ὦτα τῆς μητρός, ἥτις πάντοτε ἐφοβεῖτο, πάντοτε εἶχεν ὑποψίαν μὴ ὁ γαμβρὸς ζητήσῃ καὶ ἄλλα προικιά, διότι οὐδέποτε τὸν ἤκουσε νὰ ὁμιλήσῃ περὶ ὅσων τῷ ἔταξαν.

Καὶ δὲν ὡμοίαζε μὲν ὁ Χρῆστος λαίμαργόν τινα κτηματίαν, ἦτο ὅμως χωρικός, γεωργὸς ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ξενυχτᾶνε 'σ τὸ ἀμπέλι τους, ἐξ ἐκείνων, οἵτινες, καὶ πεπονημένοι, ἐπιστρέφοντες ἐκ τῆς ἐργασίας φορτόνονται μ' ἕνα δεμάτι κλαρὶ γιὰ ταὶς γίδαις, ἐξ ἐκείνων, οἵτινες, καταβαίνοντες εἰς τὴν χώραν, ἔχουσι 'σ τὸ σακκουλί τους ψωμὶ καὶ τυρί, ἐξ ἐκείνων, οἵτινες τρώγουσι τὴν κριθὴν καὶ πίνουσι τὸ λάγκερο καὶ πωλοῦσι τὸν σῖτον καὶ τὸν οἶνον.

Δυστυχῶς δὲ αἱ ὑποψίαι τῆς μητρός, ἂν καὶ μᾶλλον ἐκ τῆς ἀγάπης ἦν εἶχε πρὸς τὴν θυγατέρα της προήρχοντο, ἤρχισαν ἤδη νὰ ὑποθάλπωνται ὡς ἐκ τῆς ἀδιαφορίας τοῦ γαμβροῦ πρὸς τέλεσιν τοῦ γάμου. Διότι ἡμέραν τινά, ἐνῷ ἡ Ἀγγελικὴ ἔρραπτεν ἐν ὑποκάμισον βιαστικὰ-βιαστικὰ σκυμμένη 'σ τὸ βελόνι καὶ δὲν εἶδε τὸν Χρῆστον διερχόμενον, οὗτος πλησιάσας τῇ εἶπε νὰ μὴ βιάζεται, γιατὶ 'σὰ δὲν τᾶχ' ἕτοιμα κάνουνε τὸ γάμο τὸ Πάσχα. Τότε δέ, ὑψώσασα τοὺς γλυκεῖς ὀφθαλμοὺς της, ἀνεστέναξεν ἡ Ἀγγελικὴ, διότι ἦσαν οἱ λόγοι οὗτοι πικροί. «— Τί λές, Χρῆστό μου; πρώτη φορὰ σ' ἄκουσα νὰ 'πῇς τέτοιο λόγο», τῷ εἶπεν, ἐνῷ ἐκεῖνος ἀπήρχετο. Πλὴν ὅμως καὶ παρὰ τὰ κρυφὰ δάκρυά της καὶ τοὺς στεναγμοὺς τῆς Μαριῶς ὁ γάμος ἀνεβλήθη, διότι τὰ προικιὰ δὲν ἦσαν κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν ἕτοιμα.

Ἔκτοτε περισσότερον ἡ Ἀγγελικὴ ἐνεθυμεῖτο τὸν ἀδελφόν της λέγουσα ὅτι, ἂν ἤτανε ὁ Μῆτσος ἐδῶ, θενὰ γινόντανε ὁ γάμος μου. Ἀλλ' ὁ μπάρμπα Θωμᾶς ἐσιώπα, διότι ἑκάστη αὐτῆς λέξις ἔσφαζε τὴν καρδίαν του, διότι τὰ χείλη του δὲν ἐτόλμων νὰ ἐκφέρωσιν ὅ,τι ἤθελον, διότι ἠγάπα πολὺ τὴν ἀνεψιάν του καὶ ἐλυπεῖτο τὴν Μαριώ. Παρηγορεῖτο ὅμως ἐφ' ὅσον ἔβλεπε τὸ Χρῆστο, ὅστις ἂν καὶ δὲν ἐφαίνετο ψυχρός, οὐχ ἧττον ὁ μπαρμπα Θωμᾶς διέκρινεν, ὅτι πολὺ σπανίως ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν θερμότητα τῆς Ἀγγελικῆς καὶ εἰς τὰς μητρικὰς δεξιώσεις τῆς πενθερᾶς του.

— Δὲ σὲ ἤκουσα ποτέ, 'σὰ νειόγαμβρος, νὰ τραγουδήσῃς, τῷ ἔλεγε μίαν ἑσπέραν εἰς τὸ δεῖπνον ἡ Μαριώ.

— Οὔ! ποῦ μᾶς ἀφίνουν ἡ δουλειαὶς καὶ τὰ *ντέρτια*, ἀπήντησε ψυχρῶς ἐκεῖνος.

Ὁσημέραι δὲ καθίστατο ζωηροτέρα ἡ ψυχρότης τοῦ Χρήστου, διότι ἐνῷ πρότερον δὶς καὶ τρὶς τῆς ἡμέρας ἤρχετο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς νύμφης, παρετηρήθη, ὅτι ἅπαξ μόνον καὶ ἐπ' ὀλίγον ἤρχετο, προφασιζόμενος, ὅτι ἔχει δουλειαίς, ὅτι θὰ καταιβάσῃ λάδι, ὅτι ἔχει κλάδο καὶ ἄλλα, καὶ ἄλλα· μάλιστα δὲ ἡ θειὰ Παρασκευὴ ἡμέραν τινὰ ἐξύβρισε τὴ νύμφη της τὴν Ἀγγελική, διότι δὲν ἐπῆγε νὰ τῆς δώσῃ συχέριο νὰ ψήσῃ. Καὶ παραπλήσια ἄλλα, μικρὰ μὲν καὶ ἄσημα καθ' ἑαυτά, φοβερὰ ὅμως καὶ δηλητηριώδη διὰ τὰς ἀλγούσας καρδίας, διεδραματίζοντο ἀπὸ τῆς ἀναβολῆς τοῦ γάμου.

Ἡ πρώτη χαρὰ καὶ ἀνθηρότης τῆς Ἀγγελικῆς βαθμηδὸν μετέπιπτε, καὶ ἂν οὐδέποτε ἐτόλμα νὰ ἐκφέρῃ τι, ἐπροδίδετο ὅμως, διότι ἀπὸ τὰ ῥοδαλὰ χείλη της ἐξηλείφθη ὁ γέλως καὶ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς της ἡ ζωηρότης.

Ἡ Ἀγγελική, ἡ μηδέποτε αἰσθανθεῖσα χαράν, ἐχαιρέτισεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χρήστου τὴν εὐτυχίαν της, ἐνθυμουμένη δὲ τὰς ἀνασκιρτήσεις τῆς καρδίας της κατὰ τὴν πρώτην ἐκείνην ἑσπέραν, καθ' ἣν ἐκαμάρονε τὸ Χρῆστο 'σ τὸ

πλευρό της, καὶ παραβάλλουσα ταύτας πρὸς τοὺς ναρκώδεις φόβους τῆς σήμερον, ἐμελαγχόλει καὶ ἀπαίσια ἐσκέπτετο.

Ἡμέραν τινά, εὑρισκομένη μόνη, ἤρχισε νὰ κλαίῃ μὴ νοήσασα τὴν μητέρα της εἰσελθοῦσαν.

— Γιατί κλαίς, Ἀγγελική μου; τὴν ἠρώτησεν ἡ δυστυχὴς μήτηρ· αὕτη δὲ ταραχθεῖσα, ὕψωσε τοὺς θολοὺς ὀφθαλμούς της καὶ εἶπε· «—Ἐθυμήθηκα τὸ Μῆτσο», σπογγίσασα ἐνταύτῳ τὰ δακρυά της· πλὴν ὄχι, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔκλαιεν ἡ Ἀγγελικὴ διότι εἶδε διερχόμενον τὸ Χρῆστο, χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὰ 'μάτιά του νὰ τὴ χαιρετίσῃ.

Ὁ μπάρμπα Θωμᾶς σκεπτικὸς καὶ ἐνωχλημένος ἐφαίνετο, ὡς ἐκ τῆς ψυχρότητος μεθ' ἧς καὶ πρὸς αὐτὸν ἔτι ἐφέρετο ὁ Χρῆστος, ὃν διάφορον ὅλως ἐνόμιζεν, ὥστε πολλάκις ἠθέλησε νὰ γράψῃ καὶ τοῦ Μήτσου περὶ τούτου, ἀλλὰ, φοβούμενος μὴ ἔτι μᾶλλον ἐπαυξήσῃ τὸ κακόν, ἀνέβαλλε καθ' ἑκάστην, σκεφθεὶς ὅτι προτιμότερον εἶνε τῇ παρεμβάσει τοῦ παππᾶ νὰ πληροφορηθῇ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ γαμβροῦ του. Εὑρὼν λοιπὸν τὸν παππᾶν τῷ ἐξεμυστηρεύθη πάντα, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ὁμιλήσῃ τοῦ Χρήστου, ὅπως 'ξέρει ἡ ἁγιωσύνη του μὲ τρόπο.

Καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς ἔκαμε τὸ καθ' ἑαυτόν, ἀλλὰ μάτην, ὁ πολυάσχολος Χρῆστος ἀγρὸν ἠγόρασε, τυπικῶς μόνον καὶ χάριν τῶν συγχωριανῶν του ἐπισκεπτόμενος ἐνίοτε τὸ γέρω Θωμᾶ, ὀλίγον δὲ φροντίζων νὰ ἐξαλείψῃ τὴν καταδηλον ἤδη διάστασιν.

Ἀλλ' ἡ Μαριώ, γυνὴ καὶ μήτηρ συναμα, τὰς γυναικείας δολοπλοκίας διπλῷ ὀφθαλμῷ διαβλέπουσα, ποσῶς δὲν ἐπείθετο, ὅτι ἐξ ἑαυτοῦ ὁ Χρῆος ἐφέρετο πρὸς αὐτοὺς τοσοῦτον ἀνοικείως, ἀλλ' ὅτι κακός τις ἕτερος δαίμων ὑπεκίνει τὰς φιλοκτεάνους διαθέσεις του. Διότι ἡμέραν τινὰ ἡ συμπεθέρα της ἡ Παρασκευή, ἡ καὶ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ, γαυριῶσα ἔλεγεν, ὅτι τοῦ παιδιοῦ της τοῦπρεπε νὰ πάρῃ βιό, γιατ' εἶνε μοναχογυιὸς κι' ἀδελφάδαις δὲν ἔχει. Δικαίως ὅθεν ἡ Μαριὼ ὑπενόει, ὅτι ἐκ τῆς μητρὸς τοῦ Χρήστου προήρχετο ἡ ψυχρότης του.

Καὶ ἡ Μαριὼ δὲν ἐφοβεῖτο μὴ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς μείνῃ ἄγαμος, διότι ἐν ᾧ τόπῳ ἔζων οἱ γαμβροὶ γυρεύουνε νυφάδαις, ἀλλὰ διότι ἦτο μεγάλη ἡ προσβολὴ καὶ φοβερὰ ἡ περιφρόνησις νὰ χαλάσῃ ὁ γάμος μετὰ τριῶν μηνῶν συνοίκησιν τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης. Τοῦτο εἶνε διὰ τὸν ἀγνὸν χωρικὸν δίλημμα ζωῆς καὶ θανάτου, δι' ὃ καὶ ἔτι μᾶλλον ὁ γέρω Θωμᾶς ἐσκέπτετο τὰς συνεπείας καὶ τὴν διὰ βίου ἔχθραν, ἥτις ἐπὶ ὅλας γενεὰς θὰ ὑφίστατο μεταξὺ τῶν δύο οἰκογενειῶν των, ἢ ὅτι ἡ Ἀγγελικὴ δὲν θὰ ἐνυμφεύετο τὸν Χρῆστον.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ πεπειραμένος γέρων ὅλαις δυναμέσι προσεπάθει νὰ μεταπείσῃ τὸν γαμβρόν· καὶ τοι δὲ οὗτος οὐδέποτε ἐξέφερεν, ὅτι δὲν θὰ στεφανωθῇ τὴν Ἀγγελικήν, οὐχ ἧττον ὅμως τὰ πράγματα τοῦτο ἐδείκνυον, διότι ἐνῷ διὰ τὸ Πάσχα δὲν ἐμεσολάβει ἢ δεκαπενθημερία μόνον, ἐν τούτοις οὐδὲ λόγον ἔκαμνε περὶ τοῦ προσεγγίζοντος γάμου του, οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἡτοιμάζετο. Πάντες δ' ἐν τῷ χωρίῳ διέδιδον, ὅτι ἐχάλασεν ὁ γάμος τῆς Ἀγγελικῆς, καὶ πάντες ἐμέμφοντο τὸν Χρῆστον διὰ τοῦτο.

Μάτην ὁ μπάρμπα Θωμᾶς ἀνέβαλλε νὰ γράψῃ τοῦ Μήτσου καὶ νὰ δίδῃ ἔντασιν εἰς τὴν γεροντικὴν ὑπομονήν του καὶ νὰ παρακαλῇ συγγενεῖς καὶ φίλους νὰ ὁμιλήσουν τοῦ Χρήστου διὰ τοῦτο, διότι ἡ Λαμπρὴ ἦλθε καὶ διῆλθε πικρά, χολώδης, ἀλλ' ὁ γάμος δὲν ἐγένετο, προφασισθέντος τόρα τοῦ γαμβροῦ, ὅτι δὲν ἦτο ἕτοιμος.

Ἡ Μαριὼ καὶ ἡ Ἀγγελικὴ ἦσαν ἐξ ἐκείνων τῶν ὑπάρξεων, αἵτινες ἐγείρονται στενάζουσαι καὶ κατακλίνονται δακρυρροοῦσαι, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες λικνιζόμεναι ὑπὸ τῆς δυστυχίας ἀδυνατοῦσι νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει χαρὰ καὶ γέλως, ἂν δέ ποτε ἐχάρησαν διά τι στιγμιαίως ἢ ἐγέλασαν, ἐμιμοῦντο καὶ τότε τοὺς ἄλλους, διὸ καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο ἐκένωσαν μέχρι τρυγὸς σιωπήσασαι.

Πλὴν μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ Ἀγγελικὴ ἦτο νεᾶνις, ἄνθος, ὅπερ ἂν καὶ οὐδέποτε ἐθωπεύθη ὑπὸ χρυσιζουσῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, εἶχεν ὅμως φύλλα χλωρά, χρῶμα, πελιδνὸν μὲν ἀλλὰ πάντοτε χρῶμα ζωῆς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀναβολῆς ἢ μᾶλλον τῆς ματαιώσεως τοῦ γάμου της ἐπλημμύρει ἡ καρδία της ἀπελπισίας καὶ ἡ διάνοιά της σκότους. Δὲν εἰργάζετο, δὲν ἐκαλλωπίζετο, δὲν ἐγέλα, πλὴν οὔτε ἔκλαιε, διότι ἡ καρδία φθίνουσα ἀποξηραίνεται.

Τὴν χθὲς ἔτι ἀνθοῦσαν εὐτυχίαν της, ὑφ' ἧς ἐγαλουχεῖτο καὶ ἀφ' ἧς ἠρύετο χαράν, ζωήν, ἔβλεπεν αἰφνιδίως τρεπομένην ἐπὶ τὸ ἀντίθετον, διότι ἡ δυστυχὴς ἦτο μικρὰ ἀκόμη καὶ δὲν εἶχε γνωρίσει ἐν τῷ κόσμῳ ἢ τὰ δύο ἄκρα μόνον, βαθεῖαν δυστυχίαν καὶ ὀλίγας στιγμὰς εὐτυχεῖς.

Ὁ γέρων Θωμᾶς βλέπων, ὅτι οὐδέποτε ἡ τύχη ἐγέλα αὐτῷ εἰλικρινῶς, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον καὶ κατὰ τὴν ἑσπέραν τοῦ βίου του ὤφειλε νὰ ὑποστῇ τὴν πικροτέραν πασῶν τῶν θλίψεων, ἠναγκάσθη πλέον, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του, νὰ παρηγορῇ τὴν δυστυχισμένην ἀνεψιάν του, ἣν ὁσημέραι ἔβλεπε φθίνουσαν καὶ τηκομένην, ψιθυρίζων ὡσεὶ μοιρολογῶν τὴν κοινὴν παροιμίαν —«χαρὰ 'σ ἐκεῖνο τὸ κακὸ 'ποῦ θᾶρθῃ μοναχό του».

Ἔγραψε τέλος καὶ τοῦ Μήτσου τὰς λεπτομερείας τῶν διατρεξάντων παραινῶν συνάμα αὐτὸν καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ του νὰ κάμῃ 'σὰν φρόνιμος ἄνθρωπος, διότι ὁ γέρων ἐγνώριζε τὸν

χαρακτῆρα τοῦ ἀνεψιοῦ του καὶ ἡσθάνετο πόσον δυσοιώνιστος θὰ τῷ ἐφαίνετο ἡ ἐπιστολὴ αὕτη. Ἀλλὰ πρὶν ἢ λάβῃ ἀπάντησιν, ἡμέραν τινὰ ἔμαθεν εἰς τὴν χώραν, ὅτι τὸ 12ον τάγμα, παρ' ᾧ ἦτο κατατεταγμένος ὁ Μῆτσος, διετάχθη νὰ μεταβῇ αὐτόθι. Καὶ ηὐχαριστήθη μέν, διότι θὰ ἔβλεπε τὸ Μῆτσό του μὲ στολή, ἀλλ' ὄχι τόσον, διότι ἐφοβεῖτο συμπλοκήν τινα μετὰ τοῦ Χρήστου.

Ὡς ἀκτὶς ὅμως χαρᾶς ἔλαμψεν ἡ εἴδησις αὕτη εἰς τὰ πρόσωπα τῆς μητρὸς καὶ τῆς Ἀγγελικῆς, διότι ἐπίστευσαν αἱ δυστυχεῖς, ὅτι ὁ Μῆτσος θὰ ἠδύνατο νὰ μεταπείσῃ τὸν Χρῆστον.

Ἐντούτοις τὸ τάγμα ἦλθε καὶ ὁ γέρω Θωμᾶς μὲ τὴ νύφη του καὶ τὴν ἀνεψιάν του μετέβησαν νὰ ὑποδεχθῶσι τὸν Μῆτσον, ὃν πράγματι εἶδον ὑγιᾶ, εὔρωστον, παλληκάρι, τὸν ἠσπάσθησαν, τὸν ἐνηγκαλίσθησαν μὲ παλμοὺς καὶ δάκρυα χαρᾶς. Ἐκεῖνος ὅμως ἀνυπομόνως ἠρώτα νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ γαμβροῦ του, καὶ ἐφαίνετο τοσοῦτον τεταραγμένος ὥστε θὰ ἔλεγέ τις, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί του ἐπλημμύρουν ὀργῆς.

Ὁ ἀδελφὸς ἀνὰ στιγμὴν στρεφόμενος πρὸς τὴν ἀδελφήν, ἣν ἔβλεπε χλωμήν, τὴν ἐπαρηγόρει, μᾶλλον προσπαθῶν νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ ἄλγος τῆς καρδίας της, ἐκείνη ὅμως ἐσιώπα, διότι ἐπεθύμει νὰ τῷ εἴπῃ πλείονα ὅσων ἠδύνατο. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ σάλπιγξ ἠχήσασα αἰφνιδίως ἀπέσπασε τὸν Μῆτσον τόσον φιλτάτων προσώπων.

Καὶ ἐλυπήθησαν μὲν διότι ἐπ' ὀλίγας μόνον στιγμὰς εἶδον τὸ Μῆτσο, ἠσθάνθησαν ὅμως ἐν τῇ βαρυθυμούσῃ αὐτῶν καρδίᾳ παρήγορον ἀνακούφισιν.

Καθ' ὁδὸν ὁ γέρων συνεβούλευε τὰς γυναῖκας νὰ μὴ παροξύνωσι τὸ Μῆτσο, φοβούμενος μείζονα κακά, καὶ δυστυχῶς δὲν ἐψεύσθη, διότι τὴν προσεχῆ Κυριακὴν ἐπὶ ἡμερησίᾳ ἀδείᾳ ὁ Μῆτσος ἐλθὼν εἰς τὸ χωρίον, πρῶτον κατηυθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χρήστου, ὃν εὑρὼν παραφόρως ἐξύβρισε καὶ ἠπείλησε, τοῦθ' ὅπερ κατεφόβισε τὸν γέρω-Θωμᾶν καὶ τὰς γυναῖκας, ὥστε τοῦ λοιποῦ ἐνήργησαν ἵνα μὴ τῷ χορηγῆται ἄδεια.

Ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἐκείνῃ οἱ στεναγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα ἐπηύξανον, ὡσεὶ τὰ ἀθῶα ἐκεῖνα πλάσματα ἐξώφλουν προπατορικὰς ἁμαρτίας.

Τὰ πρόσωπα τῆς Μαριῶς καὶ τῆς Ἀγγελικῆς ἰδίως ἠλλοιώθησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐνόμιζέ τις, ὅτι, ὑπὸ τοὺς διαφανεῖς ὀφθαλμούς των, διαβλέπει τρέμον, σβύνον τὸ φῶς τῆς ψυχῆς των.

Ἡ Ἀγγελικὴ δὲν ἦτο πλέον ἡ ροδαλὴ ἐκείνη χωριατοποῦλα, ἀλλὰ ἡ μάρτυς παρθένος ἡ προπαρασκευαζομένη νὰ καταλίπῃ σῶμα παγερὸν διὰ ψυχὴν ἁγνήν.

Καὶ ἔβλεπέ τις νύκτα καὶ ἡμέραν ἐν τῷ προσώπῳ ἐκείνῳ τῷ προκαλοῦντι τὴν συμπάθειαν, διότι εἶχε πάντοτε τοὺς γλυκεῖς ὀφθαλμοὺς ὑγρούς, τὰ χείλη κλειστὰ καὶ τὰς παρειὰς ὠχράς.

Ἀλλ' ὁ μπάρμπα Θωμᾶς;

Ὁ μπάρμπα Θωμᾶς ἐρρίφθη εἰς τὴν ἐργασίαν, ἄνελπις, βλέπων τὸν θάνατον ἐκ τοῦ σύνεγγυς, εἰργάζετο ὡσεὶ εἶχεν ἡλικίαν νέαν καὶ πολυάριθμον οἰκογένειαν. Πάντοτε σιωπῶν, πάντοτε κατηφής, μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, κυρτούμενος ὅλως ὑπὸ τὴν λαγιαν αὐτοῦ κάππαν, ὑρίστατο μεθ' ὑπομονῆς τὰ πάντα, διότι, ὡς ἔλεγεν, — ὅπ' ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς παιδεύει.

Συχνότατα κατέβαινεν εἰς τὴν χώραν διὰ νὰ βλέπῃ τὸ Μῆτσο, ἀλλὰ πάντοτε ἐπέστρεφε σύννους καὶ τεταραγμένος, διότι ὁ Μῆτσος, τοσοῦτον ὁρμητικῶς καὶ μανιωδῶς ἐξεφράζετο κατὰ τοῦ Χρήστου, ὥστε οὐδέποτε ὁ γέρων ἐπείθετο, ὅτι θὰ ἠδύναντο τοῦ λοιποῦ οἱ δύο οὗτοι νὰ ζήσωσιν ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ.

Νεαρὸς ὁ Μῆτσος καὶ χωρικὸς καὶ στρατιώτης, ἠσθάνετο σφόδρα τὴν προσβολὴν ἐκείνην, καὶ δὲν θὰ ἀπέφευγε βεβαίως νὰ ἐκδικηθῇ ἐπὶ εὐκαιρίᾳ. Δικαίως ὅθεν ὁ μπάρμπα Θωμᾶς ἐταράττετο ἀκούων τὸν ἀνεψιόν του ἀπειλοῦντα, ὅτι θὰ πιῇ τὸ αἷμα τοῦ ἀτίμου ἐκείνου ἀνθρώπου.

Πολλάκις ἡ Μαριὼ καὶ ἡ Ἀγγελικὴ ἠρώτων τὸν γέροντα, ἐπιστρέφοντα ἐκ τῆς πόλεως, τὴν αἰτίαν τῆς τοσαύτης του μελαγχολίας, πλὴν ἐκεῖνος ἐσιώπα, διότι δὲν ἤθελεν ἔτι πλέον νὰ ἐπαυξήσῃ τὰ ἄλγη των. Ἡ Μαριὼ ὅμως ἦτο μήτηρ καὶ ἐνόει, δι' ὃ συχνὰ-συχνὰ κατηρᾶτο τὸν ἀχρόνιαγο τὸ Χρῆστο, ποῦ τῆς ἔφερε τέτοια δυστυχία 'σ τὴ φτώχεια της.

Καὶ βεβαίως θὰ ηὔχετό τις τὰ δεινὰ των νὰ εἶχον τέρμα τὰς ἀρὰς ταύτας καὶ τὰ δάκρυά των, διότι βαθμηδὸν ὁ χρόνος θὰ ἐκάλυπτε μὲ λήθην τὰς ἀφυπνισθείσας ἐκείνας εὐτυχεῖς ἡμέρας, ἂν ὄχι τὰς ἀνοιχθείσας πληγὰς τῶν καρδιῶν των. Ἀλλά, δυστυχῶς, ὄχι, διότι ἡ τύχη των ἦτο σφόδρα ἀπηνής.

Ὁ Μῆτσος ὀργίλος καὶ ἀποφασιστικός, αἰσθανόμενος τὴν καρδίαν του αἱμάσσουσαν καὶ διψῶσαν ἐκδικήσεως, δὲν ἐδίστασε, νύκτα τινὰ σκότους καὶ χειμῶνος, ἀφανὴς νὰ διέλθῃ τοὺς στρατῶνας καὶ ποδὶ πτερωτῷ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ χωρίον, ὅπερ μόνον μίαν ὥραν τῆς πόλεως ἀπεῖχε, διὰ νὰ εὕρῃ τὸ Χρῆστο καὶ κορεσθῇ ἐκ τοῦ αἵματός του.

Οὐδεὶς γνωρίζει ποῦ ὑπάγει καὶ τί πράττει, ὅταν ἡ διάνοιά του ναρκοῦται ὑπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις μεθυούσης καρδίας!

Καί, κακῇ τύχῃ! μόλις πλησιάζει εἰς τὸ χωρίον, βήματα πλατέα ἵππου τὸν σταματῶσιν ὄπισθεν μιᾶς ἐλαίας.

Ἦτο τὸ ἄλογον τοῦ δυστυχοῦς Χρήστου, ὅπερ ἐκεῖνος ὡδήγει, νύκτωρ κατερχόμενος εἰς τὴν χώραν δι' ἐργασίαν.

Ὁ Μῆτσος τὸν διακρίνει ἀλλὰ φοβεῖται, διότι μελετᾷ ἔγκλημα, καὶ ὑποχωρεῖ ὀλίγον, ἐνῷ ἐνταυτῷ ἐγείρει τὸ ὅπλον του, ὡσεὶ θέλων νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀπόφασίν του, καὶ μετὰ στιγμὴν πυροβολεῖ.

Ὁ πυροβολισμὸς ἦτο κωφός, διότι ἔπεσεν ἐπὶ σώματος.

Ὁ ἵππος ἀφηνίασε, στεναγμὸς βαθὺς ἐξῆλθε τῶν ἡμικλείστων χειλέων τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου, ἐνῷ ὁ νεαρὸς φονεύς, ταχὺς ὡς ἀστραπή, μετ' ὀλίγον ἐκοιμᾶτο ὑπὸ τὴν στρατιωτικὴν *βελέντσαν του*, διότι καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς τὸν στρατῶνα ὅπως ἐξῆλθε.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ ὕπνος ἐδέσποζε πάντων, ἀλλὰ τίς οἶδε τί φρικῶδες ὄνειρον κατεσπάραξε τὴν δυστυχῆ μητέρα τοῦ Χρήστου, καὶ τίς ἀπαίσιος ρογχαλισμὸς ἀφύπνισε τὸν γέρω-Θωμᾶν.

Ἐντούτοις τὸ μέλαν περίβλημα τῆς νυκτὸς ἤρθη καὶ γαλακτώδη χροιὰν ὁ οὐρανὸς λαμβάνων, ἀπεκάλυπτεν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ χωρίου τὸ μοιραῖον ἐκεῖνο πτῶμα. Τὸ εἶδεν εἷς, καὶ ἐσιώπησεν, ἄλλος, σφραγίσας τοὺς ὀφθαλμούς, ἀπῆλθεν, ἀλλὰ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐμαρτύρει τὸ ἔγκλημα, καὶ πρὶν ἢ ὁ ἥλιος διαλύσῃ τὴν παγερὰν νυκτίαν πάχνην, ὑπὸ τοὺς διατόρους θρήνους δυστυχοῦς μητρὸς καὶ τὰς ὀξείας οἰμωγὰς συγγενῶν καὶ φίλων μετέφερον τὸ πτῶμα εἰς τὴν οἰκίαν.

Πλὴν ἡ Παρασκευὴ ἠδύνατο νὰ κλαίῃ καὶ νὰ φωνάζῃ, ἀλλ' ἡ δυστυχὴς Μαριώ, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ τερατώδους ἐκείνου γεννήματος τῆς νυκτός, ἔπεσε λιπόθυμος καὶ οὐδὲ ὤφειλε, οὐδὲ ἠδύνατο νὰ κλαίῃ.

Ἡ Μαριὼ ἐπὶ ξυλίνου κρεββατίου ἡμιθανής, ἡ δυστυχὴς Ἀγγελικὴ πλησίον της καθημένη μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας καὶ κλαίουσα, ὁ δυστυχὴς γέρων μὲ τὴ σκούφιά του μέχρις ὀφρύων, περιτετυλιγμένος εἰς τὴν πεπαλαιωμένην κάππαν του καὶ καθήμενος παρὰ τὴν ἐσβεσμένην ἀνθρακιαν· τοιαύτη ἦτο ἡ ἐσωτερικὴ εἰκὼν τῆς οἰκίας ἐκείνης, διότι ἡ Παρασκευὴ ἀπώλεσε τὸν υἱόν της, καὶ πάντα ταῦτα τὰ πλάσματα θὰ ἀπέτινον τὸ χυθὲν αἷμά του.

Καὶ δὲν ἐβράδυνε τοῦτο νὰ καταστῇ ψηλαφητόν, διότι ὁ φονεὺς τοῦ Χρήστου, ἂν καὶ κεκαλυμμένος ὑπὸ τὸν πυκνότερον πέπλον τοῦ μυστηρίου, ὑπῆρχεν ὅμως, ὡς πάντες ἐπίστευον, ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς Ἀγγελικῆς. Ἀλλὰ τίς ἦτο οὗτος; αἱ γυναῖκες ὄχι, ἔλεγον πάντες, ὁ Μῆτσος, ἐπίσης ὄχι, διότι οὔτε ἄδεια τῷ ἐδίδετο, μόνος συνεπῶς ἐναπέμενεν ὁ μπάρμπα Θωμᾶς.

Καὶ τοῦτο μὲν οὐδεὶς πεποιθὼς ἐμαρτύρει, πλὴν ὅμως πάντες ἠναγκάζοντο νὰ ὁμολογῶσι. Διαδοθεῖσα δὲ ἡ ἰδέα αὕτη ἐπέφερε τὴν εἰς φυλακὰς κάθειρξιν τοῦ δυστυχοῦς γέροντος.

Ἤδη μὴ ἐρωτᾶτε περὶ τῆς Μαριῶς καὶ τῆς Ἀγγελικῆς, διότι ἔδει τὸ μελανοδοχεῖόν μου νὰ πληροῦται αἵματος καὶ οὐχὶ μελάνης, ὅπως ἐπιχειρήσω ἰσχνὴν μόνον περιγραφὴν τῆς θέσεως τῶν δύο ἐκείνων μαρτύρων. Ἂς τὰς ἀφήσωμεν κάλλιον νὰ ἕρπωσιν ὑπὸ τὸν ἐρεβώδη ὁρίζοντα τῆς ἀπηνοῦς τύχης των.

Ὁ μπάρμπα Θωμᾶς ἦτο εἰς τὰς φυλακὰς καὶ ἦτο εὐχαριστημένος, δὲν ἐλυπεῖτο, δὲν ἐστέναζεν.

Ὁ θέλων νὰ φιλοσοφήσῃ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου πρέπει νὰ ἦνε Σωκράτης, Ἰησοῦς· διότι, ὡσεὶ τὰ δεσμὰ τῷ παρεῖχον ἐλευθερίαν, ὡσεὶ τὸ σκότος τῆς φυλακῆς ἔφεγγεν εἰς τὴν ψυχήν του, ἐφαίνετο ἀτάραχος, ἤρεμος, καὶ δὲν θὰ ἐδίσταζέ τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ γέρων ἐκεῖνος, πράξας τὸ ἔγκλημα, δὲν ἠλέγχετο, διότι δικαίως ἐτιμωρεῖτο.

Ἀλλ' ὁ μπάρμπα Θωμᾶς, ὁ φέρων ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του 75 ἐτῶν ἡμέρας πόνων καὶ κόπων, ἐπίστευεν ἢ μᾶλλον ἐγνώριζεν, ὅτι ὁ ἀνεψιός του εἶνε ὁ φονεύς, δι' ὃ καὶ χάριν τῆς νεαρᾶς ἐκείνης ὑπάρξεως, ἣν ἀνέθρεψε καὶ ἐναντίον τόσων τῆς τύχης καταδρομῶν, χάριν τῆς Μαριῶς καὶ τῆς ἀγαπημένης του Ἀγγελικῆς, ὡμολόγησε μὲ γλῶσσαν σιδηρᾶν, ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὁ δολοφόνος τοῦ Χρήστου.

Ἐσκέφθη ὁ γέρων, ὅτι ἡ ἡμέρα αὐτοῦ ἔβαινε πλέον εἰς τὴν δύσιν της, καὶ προὐτίμησεν ὑπὲρ τῶν νεαρῶν χρόνων τοῦ ἀνεψιοῦ του νὰ θύσῃ τὸ ἀμυδρὸν λυκόφως τοῦ βίου του.

Ἡ διήγησίς μας θὰ ἦτο ἐντελής, πιστεύομεν, μέχρι τῆς ἄνω στιγμῆς, ἐὰν τὸ ἀπροσδόκητον τραγικὸν τέλος τοῦ δυστυχοῦς μπάρμπα-Θωμᾶ δὲν παρεῖχε πράγματα ἀκόμη ἀφηγήσεως.

Ὁ γέρων πάντοτε ὡμολόγει, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ ἔνοχος καὶ παρὰ τὴν θέλησιν μάλιστα τοῦ ἀνεψιοῦ του, ὅστις εἶχεν ἅπασαν τὴν τόλμην νὰ παρουσιασθῇ τὴν ἐπιοῦσαν πρὸ τῆς δικαιοσύνης, ἐὰν μὴ ἀνεχαιτίζετο ὑπὸ τῶν δακρύων τῆς μητρός του καὶ τῆς Ἀγγελικῆς. Οὐδεὶς ὅμως ἐπίστευεν, ὅτι τὸ δικαστήριον θὰ προκατελαμβάνετο τοσοῦτον ὑπὸ τῶν γόων τῆς θειᾶς Παρασκευῆς, ὥστε καθόλου νὰ παραβλέψῃ τὴν ἀπάτην, ἣν ἐκεῖνος ἔκαμε τῆς καλῆς Ἀγγελικῆς, τὴν συμπαθῆ ἡλικίαν τοῦ γέροντος κατηγορουμένου, τὸ σκοτεινὸν τῶν μαρτυριῶν τέλος, καί, σκληρόν! νὰ γράψῃ ἐρυθρᾷ μελάνῃ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ δυστυχοῦς μπάρμπα Θωμᾶ.

Οὐδεὶς ποτὲ ἤλπιζεν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη δι' ἐγκλήματος θὰ ἐξεδικεῖτο ἔγκλημα, καὶ πάντων ἡ συνείδησις ἐκλονίσθη, διότι οὐδεὶς ποτὲ ἐπίστευσεν, ὅτι αἱ τρέμουσαι ἐκεῖναι χεῖρες ἐκηλιδώθησάν ποτε μὲ αἷμα ἀνθρώπινον.

Ὁ δυστυχὴς μπάρμπα Θωμᾶς ἀκούσας τὴν καταδίκην του, ἀπαγγελθεῖσαν στόματι τοῦ ὑπάτου ἀρχηγοῦ τῆς δικαιοσύνης, ἐστέναξεν, ὑψώσας τοὺς ἀφεγγεῖς αὐτοῦ ὀφθαλμούς, ὡσεὶ θέλων νὰ εἴπῃ τι, ἀλλ' αἱ λέξεις του κατεπνίγησαν ἐν ἐνὶ

βαθεῖ γογγυσμῷ, ὃν ἀφῆκε νὰ ἐξέλθῃ, δίκην ἀρᾶς, τῶν πελιδνῶν χειλέων του, καὶ ἤρεμος, παραδοθεὶς εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐπορεύθη εἰς τὰς φυλακάς.

Ἀπέθανεν ἕκτοτε, δυνάμεθα νὰ γράψωμεν, διότι ἄσιτος, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, κατέκειτο ἐν τῇ σκοτεινῇ ἐκείνῃ φυλακῇ, ἥτις, ὡς φαίνεται, καθ' ὑποτύπωσιν ᾠκοδομήθη τῶν τρωγλῶν τοῦ Ἅδου, οἱονεὶ ἐξοικειοῦσα, ζῶντας ἔτι, τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Χάρωνος, πρὸς τὴν αἰώνιον αὐτῶν κατοικίαν.

Τὴν προτεραίαν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως ὁ γέρων ἐξωμολογήθη, ὡς δ' ἐλέχθη κατόπιν, τὸ μόνον παράπονόν του ἦτο, ὅτι δὲν τὸν ἄξωσε ὁ Θεὸς νὰ ἰδῇ τ' ἀνεψιδά του ὅπως πῶλεγ' ἡ καρδιά του, καὶ ὅτι θὰ τὸν ἐνεταφίαζον ὡς κακοῦργον.

Ἐντούταις ἡ ἀπόφασις ἐξετελέσθη καὶ ὁ μπάρμπα Θωμᾶς ἀναίσθητος ὅλως, τὸν Θεὸν ἐπικαλεσθεὶς καὶ εὐχηθεὶς τὴν Ἀγγελικὴ καὶ τὴ Μαριὼ μόνον, διότι μάτην ὁ ἀδρανὴς αὐτοῦ ὀφθαλμὸς ἐζήτει τὸ Μῆτσο, ὡδηγήθη ἐπὶ τὸ ἰκρίωμα, ἐν ᾧ καὶ αὐθωρεὶ ἐξέπνευσε, πρὶν ἢ ὁ κατηραμένος ἐκεῖνος λαιμοτόμος μολύνῃ τὸ ἀθῶον αἷμά του.

Οὕτω δὲ ὁ δυστυχὴς μπάρμπα Θωμᾶς δὲν ἔζησε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπέθανε διὰ τοὺς ἄλλους.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΙΩ. ΣΤΑΜΑΤΕΛΟΣ

ΤΑ ΣΠΙΡΤΑ

Ὅτε τὸ πρῶτον ἐφάνησαν εἰς τὰς χώρας ἡμῶν τὰ χημικὰ πυρεῖα, κατὰ τὸ ἔτος 1834, ἄκρως ἐθαυμάσθη καὶ τούτων ἡ ἐφεύρεσις, ἡ σχετικῶς μὲν πρὸς ἄλλας οὐχὶ μεγάλη, ἀλλ' ὅμως εὐεργετικωτάτη. Καλῶς ἐνθυμοῦμαι τὸν καιρὸν ὅτε, ὅπως ἀνάψῃ τις φῶς, ἀπῃτεῖτο νὰ ᾖναι ἐφωδιασμένος τέσσαρα τινὰ διάφορα πράγματα· χάλυβα, χάλικα, ὕσκαν καὶ θεῖον· καὶ εἰς μὲν τὸν χάλυβα ἐδίδετο συνήθως τὸ σχῆμα ὠτὸς ἀνθρωπίνου, ἠνεῳγμένου κατὰ τὸ μέσον, ὁ δὲ χαλὶξ ἦτο πάντοτε τετράγωνος, λεπτυνόμενος εἰς τὰ πέριξ, ἡ ὕσκα δέ, σπανίζουσα παρ' ἡμῖν ὁσημέραι καὶ μόλις εὑρισκομένη εἰς τὰ φαρμακεῖα ὡς κρατητικὴ τοῦ αἵματος, ἠφθόνει τότε παρὰ παντὶ ὀψοπώλῃ, ἕνεκα τῆς πολλῆς χρήσεως· αὕτη κατασκευάζεται ἐξ ἀγαρικοῦ φυομένου εἰς τὰ δάση, ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῶν μεγάλων δένδρων, κοπανίζεται ὥστε νὰ γίνῃ ἁπαλωτάτη, ξηραίνεται, καὶ οὕτω καθίσταται εὔφλεκτος· τέλος, τὸ θεῖον ἐπωλεῖτο εἰς σχῆμα μακρῶν θραυλλίδων ἐκ βάμβακος βαπτισμένου ἐν αὐτῷ. Ἐλαμβάνετο ὁ χαλὶξ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ λιχανοῦ καὶ τοῦ μέσου δακτύλου, ἐτίθετο ἐπ' αὐτοῦ τμῆμα τῆς ὕσκας πιεζόμενον διὰ τοῦ ἀντίχειρος ἐπὶ τοῦ χάλικος, καὶ τότε διὰ τῆς δεξιᾶς, κρατούσης τὸν χάλυβα καὶ καταφερούσης αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ χάλικος, ἐξεθλίβοντο σπινθῆρες ἐξ ὧν ἡ ὕσκα ἤναπτε. Καὶ μέχρι τοῦδε μὲν εἶχες πῦρ, ἀλλ' ὄχι καὶ φῶς· τὸ φῶς ἐγίνετο διὰ τῆς ἐπαφῆς τοῦ θείου εἰς τὴν καίουσαν ὕσκαν, ἐξ οὗ οἱ ῥώθωνες ἐπληροῦντο ὀσμῆς δριμείας προερχομένης ἐκ τῆς ἀναφλέξεως τοῦ θείου, ἔπασχον δὲ καὶ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ τέλος πάντων ἀπέκτας τὸ φῶς διὰ δᾳδὸς ἢ κηρίου, πλησιαζομένου εἰς τὴν πρασίνην καὶ ἀμυδρὰν τοῦ θείου φλόγα.

Δόξα σοι ὁ Θεός! εἶχεν ὁ ἄνθρωπος φῶς καὶ πῦρ.

Ἀλλὰ συνέβαινε νὰ ᾖναί τις ἐφωδιασμένος τὰ τρία εἴδη ἐκεῖνα, νὰ τῷ λείπῃ δὲ τὸ τέταρτον· ἢ νὰ τὰ ἔχῃ μὲν ὅλα, ἡ ὕσκα ὅμως νὰ ᾖναι νοτισμένη, ὥστε νὰ σβύνωνται ἐπ' αὐτῆς οἱ διὰ τῆς τριβῆς τοῦ χάλυβος μετὰ τοῦ χάλικος ἐκθρώσκοντες σπινθῆρες· καὶ τότε, ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς παραπαίων, ὁ πυρειοκόπος πολλάκις ἐκοπανίζε τὸν ἀντίχειρα τῆς ἀριστερᾶς του, καὶ πρὸς τοὺς ὁρῶντας ταῦτα ἐπὶ τῆς διαλειπούσης φαύσεως τῶν ματαίων σπινθήρων παρίστατο οἷος γόης καταχθόνιόν τι κατεργαζόμενος. Αὐτὸς ἀδημονῶν ἐβλασφήμει, ἡ νοσοῦσα γυνή του οἴμωζε βαρυαλγοῦσα, τὸ βρέφος γαστραλγοῦν ἐκλαυθμήριζε γοερῶς, ἡ γραῖα *μάτα* παρέκει, ψηλαφοῦσα πλησίον τῆς κοίτης αὐτῆς διὰ νερόν, ἀνέτρεπε τὸν ἐμπότην ἐπάνω της, καὶ — τώρα τί θὰ εἰποῦν! . . . — ἔλεγε μεμψιμοιροῦσα· φῶς δὲν ἀπεκτᾶτο, οὔτε πῦρ πρὸς ἰαματικόν τι ἀφέψημα, ἡ νὺξ παρετείνετο ἀτελεύτητος, καὶ ἡ αὐγὴ δὲν ἤθελε ν' ἀνατείλῃ.

Ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου, τοῦ οὐδόλως φαντασιώδους ἢ ἀπιθάνου, ἀλλὰ συνηθεστάτου κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, μάλιστα δὲ μεταξὺ τῶν ἀπορωτέρων τάξεων, δυνάμεθα εὐχερῶς νὰ ἐκτιμήσωμεν τὸ ἀπόκτημα τῶν οἴων πυρείων ἔχομεν σήμερον.

Καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας τοὺς πρὸ Χριστοῦ, καὶ μέχρι τοῦ ΙΖ' (!!) μετὰ Χριστόν, ὁ πεπολισμένος ἄνθρωπος ἐπορίζετο τὸ πῦρ δι' ὧν μέσων εἴδομεν· οὐδὲ ἐνόει τὸ ἀτελὲς αὐτῶν, μάλιστα δὲ ἐθεώρει αὐτὰ ὡς ἐπαρκέστατα, διότι ὁ ἄνθρωπος, πρὸ τῆς γνώσεως τοῦ τελειοτέρου, ἐξέλαβεν ἀείποτε πᾶν ὅ,τι ἐτεχνάσθη ἢ ἐφεῦρεν ὡς τὸ μὴ περαιτέρω τῆς τέχνης ἢ ἐφευρέσεως· ἐνῷ ἐξάπαντος ἄπειρα πράγματα ἀπολείπονται ἔτι ἄγνωστα εἰς αὐτόν, καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς παρ' αὐτῷ φύσεως. Ὅταν ἡ ὕσκα δὲν ἤναπτεν, οὐδεὶς ἐμέμφετο τὸν τρόπον τοῦ πυρεύεσθαι, μὴ δυνάμενος νὰ κατανοήσῃ ἐπιτηδειότερον ἄλλον, ἀλλ' ἀπέδιδεν εἰς τὴν ὕσκαν τὸ πταῖσμα, εἰς τὸν χάλυβα ἢ εἰς τὸν χάλικα. Καὶ ὄχι λοιπὸν ὑπὸ τοῦ Προμηθέως, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὑφηρπάγη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ πῦρ· διότι, καὶ ἄν τις παρετήρει ὅτι τὸ ἐν τῷ φωσφόρῳ ἢ ἐν πάσῃ ἄλλῃ ὕλῃ ἐγκαθεῦδον προέρχεται ὡσαύτως ἐκ τῆς κλοπῆς ἐκείνης τοῦ Προμηθέως, ἔχει ὁ ἡμέτερος αἰὼν νὰ δοξασθῇ καὶ δι' ἄλλο κατόρθωμα ἀσυγκρίτως τολμηρότερον κατὰ τοῦ ἐρισμαράγου Διός· ὅτι δουλώσας τὸν κεραυνὸν αὐτοῦ διὰ παντοίων μηχανημάτων, τὸν κατέστησε λύχνον βωβὸν καὶ ὅλως ἀκίνδυνον.

Τὸ τῶν χημικῶν πυρείων φαίνεται μικρότερον· ἀλλὰ μικρὸν ὅμως εἶνε καὶ τὸ νὰ λέγῃ ὁ ἄνθρωπος «γενηθήτω φῶς!» καὶ νὰ γίνεται ἐν ἀκαρεῖ φῶς, καὶ συγχρόνως πῦρ; Πρὸ πολλῶν αἰώνων ὑπῆρχε γνωστὸς ὁ φώσφορος, ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι οἱ αἰῶνες ἐκεῖνοι δὲν ἐπρόλαβον τὸν ΙΘ' ὡς πρὸς ταύτην τοῦ φωσφόρου τὴν χρησιμωτάτην ἐφαρμογήν.

Ὁπωσδήποτε, τὰ πρῶτα χημικὰ πυρεῖα δὲν ἦσαν ὁποῖα βλέπομεν αὐτὰ σήμερον, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τελειοποιηθέντα. Θὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν των διὰ βραχέων, παρακαλῶ δὲ τὸν ἀναγνώστην, πρὸς μόνην ἀνταμοιβήν μου διὰ τὸν κόπον, νὰ δώσῃ προσοχὴν ἂν ἐν τῇ οἱαδήποτε σκευασίᾳ των ὑπάρχῃ σταλαγμὸς *σπίρτου*· καὶ ἂν δὲν ὑπάρχῃ σταλαγμὸς *σπίρτου*, νὰ παύσῃ τοῦ νὰ τὰ ὀνομάζῃ *σπίρτα*, — τοῦτο καὶ μόνον· — καὶ τοῦ λοιποῦ νὰ τ' ἀποκαλῇ *πυρεῖα* ἁπλῶς, ἢ *φώσφορα*.

Ἔτι ἀπὸ τοῦ 1680 ἀνεκαλύφθη ὑπό τινος χημικοῦ, Godfrey Hanckwitz, ὅτι ὁ φώσφορος, τριβόμενος μεταξὺ φύλλων χάρτου χονδροῦ καὶ ἀνάπτων, μετέδιδε τὸ πῦρ εἰς ξυλάρια βαπτισθέντα προηγουμένως εἰς θεῖον· ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης παρήχθη τὸ ἀρχικὸν σχῆμα τῶν πυρείων, λεγομένων τότε χημικῶν ἢ φωσφορικῶν. Ἀλλ' αὕτη ἡ ἀνακάλυψις, ὀλίγον διαδοθεῖσα, δὲν προήχθη εἰς βιομηχανίαν, ἐπειδὴ πολὺ βραδύτερον ἐπενοήθη ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ φωσφόρου εἰς ἓν ἐκ τῶν δύο ἄκρων τοῦ ξυλαρίου. Εἶχον λοιπὸν ἐξακολουθήσει καὶ ἔκτοτε ὑπὲρ τὸν ἕνα αἰῶνα νὰ τρίβωσι τὸν φώσφορον μεταξὺ δύο φύλλων χάρτου, ἵνα πρῶτον προάξωσι πῦρ, ἔπειτα δὲ φέρωσιν εἰς συναφὴν μετ' αὐτοῦ τὰ θειωμένα κάρφη. Ἔργα βραδέα καὶ ἐπικίνδυνα.

Ἐν τούτοις, καθὼς παρατηρεῖτε, σταλαγμὸς *σπίρτου* δὲν ὑπῆρχεν, οὔτε εἰς τὸν φώσφορον τῶν πυρείων ἐκείνων, οὔτε εἰς τὸν χάρτην ἐντὸς τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἐτρίβετο, οὔτε εἰς τὰ ξυλάρια, οὔτε εἰς τὸ ἐπ' αὐτῶν θεῖον.

Ἐπενοήθη ἀκολούθως νὰ βάπτωνται τὰ ξυλάρια πρῶτον ἐντὸς θείου, ἔπειτα δ' ἐντὸς ῥευστοῦ τινος συγκειμένου ἐκ διαλελυμένης χλωριούχου ποτάσσης, θείου, κολοφωνίας, ῥητίνης, κόμμεος ἢ ζαχάρεως καὶ κινναβάρεως (τούτου πρὸς χρωματισμόν). Οὕτω παρεσκευασμένον τὸ κάρφος, ἐβαπτίζετο ὑπὸ τοῦ θέλοντος πῦρ ἐντὸς φιαλιδίου περιέχοντος θειϊκὸν ὀξύ, καὶ ἤναπτε πάραυτα διὰ τῆς χημικῆς συνεργείας τοῦ ὀξέος τούτου καὶ τοῦ χλωρικοῦ ἅλατος τῆς ποτάσσης. Τὰ τοιαῦτα πυρεῖα, οὔτε αὐτὰ μὴ περιέχοντα ῥανίδα *σπίρτου*, ὡς βλέπετε, ἐφευρέθησαν ἐν ἔτει 1809, καὶ ἦσαν κοινῶς γνωστὰ ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλ' ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἰσέτι οὔτε ἐφαίνοντο, οὔτε ἠκούοντο παρ' ἡμῖν, διότι ἡ συγκοινωνία τότε ὑπῆρχε βραδυτάτη, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀτμοπλόων καὶ τῶν σιδηροδρόμων, ἐσπάνιζον δὲ καὶ αἱ ἐφημερίδες, δι' ὧν καὶ διὰ τοῦ τηλεγράφου σήμερον πᾶσα ἀγγελία ἐφευρέσεως διαδίδεται ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας ὁπουδήποτε τῆς ὑφηλίου. Δὲν εἶχε λοιπὸν ἡ Ἀνατολὴ οὔτε ἰδέαν τοῦ νεοφανοῦς πράγματος, καὶ ἐξηκολουθοῦμεν νὰ κτυπῶμεν τὸν χάλυβα ἐπὶ τοῦ χάλικος μέχρι τοῦ 1834 ἢ 35.

Τότε μόλις ὤφθησαν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Ἀνατολῆς πωλούμενα τὰ ὡς ἀνωτέρω πυρεῖα· ὁ δὲ ἡμέτερος λαός, βλέπων ὅτι ἐν τοῖς φιαλιδίοις ὑπῆρχέ τι ῥευστόν, ὠνόμασεν αὐτὸ *σπίρτον*, ἐπειδὴ ἀδίδακτος ὤν, πᾶν ῥευστὸν ἐπιδεκτικὸν ἀναφλέξεως ἐνόμιζε πνεῦμα, τοῦ δὲ πετρελαίου ἡ χρῆσις ἔτι τότε ὑπῆρχεν ἄγνωστος παρ' ἡμῖν.

Ἡμεῖς εἴδομεν τὰ πυρεῖα ταῦτα ἐν ἔτει 1834, 35, καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1829 εἶχον ἐπινοηθῆ ἄλλα τελειότερα, ἐπιτιθεμένου ὀλίγου φωσφόρου ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν θειωμένων ξυλαρίων· πρῶτοι δὲ συνέλαβον τὴν ἰδέαν ταύτην οἱ Γερμανοί, καὶ συγχρόνως χημικός τις (Ἄγγλος οὗτος John Walker ὀνομαζόμενος) ἐπενόησε τὰ *φωτοφόρα πυρεῖα*, ἰδὼν ἐκ τῶν πειραμάτων του ἐπὶ τῆς χλωριούχου ποτάσσης, ὅτι ἡ οὐσία αὕτη δύναται τριβομένη ἐπὶ ὑαλοχάρτου ν' ἀναφλεχθῇ ἐν στιγμῇ χρόνου, καὶ νὰ μεταδώσῃ τὴν φλόγα εἰς ξυλάριον, ἐφ' οὗ ὀλίγος τις φώσφορος.

Τὰ τελειότερα ταῦτα πυρεῖα ἐπεφάνησαν εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὄχι πολὺν καιρὸν μετὰ τὰ τῶν φιαλιδίων· — Ὦ! ἔλεγον ὅλοι μετὰ θαυμασμοῦ δοκιμάζοντες τὰ νεώτερα· αὐτὰ εἶνε τῷόντι καλά!

Καὶ ἔβλεπον μὲν ὅτι ταῦτα ἦσαν ξηρά, καὶ πνεῦμα δὲν περιεῖχον, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν καὶ ταῦτα νὰ ὀνομάζωσι *σπίρτα*, οἱ μὲν τυφλοί, οἱ δὲ ἐθελοτυφλοῦντες. Ἐγὼ ἤμην ἐκ τῶν τυφλῶν, ἐπειδὴ οὐδεμίαν εἶχα χημικὴν γνῶσιν, οὐδεὶς δ' ἐφρόντιζε νὰ μὲ διδάξῃ ὅτι φώσφορος καὶ ὄχι οἰνόπνευμά τι παρῆγε τὴν τοῦ πυρείου ἀναφλεξιν.

Τὸ 1845, ἕτερος χημικὸς (Schrœtter, κατοικῶν ἐν Βιέννῃ), κατέστησε τὸν φώσφορόν του *ἄμορφον*, θερμαίνων τὸν κοινὸν φώσφορον ἐντὸς ἀερίου μὴ ποτίζοντος αὐτόν, διὰ δὲ τοῦ οὕτω παρεσκευασμένου φωσφόρου κατεσκεύασε πυρεῖα πολὺ ἀκινδυνώτερα τῶν πρὸ αὐτῶν· τούτων δὲ καὶ γίνεται χρῆσις μέχρις σήμερον. Ὑπερτεροῦσι δὲ πάντων ἀναντιρρήτως τὰ ἐπιγραφόμενα «Vulcan, trade-mark Tidaholm» καθὸ καὶ ἄσφαλτα καὶ ὅλως ἀκίνδυνα, ἐπειδὴ δὲν ἀνάπτουν ἂν δὲν τριβῶσιν ἐπὶ τῆς χημικῆς οὐσίας, ἥτις εἶνε ἀλειμμένη ἐπὶ τῆς θήκης των, καὶ τέλος εὖωνα· γνωστὸν ὅτι δέκα θῆκαι, ὧν ἑκάστη περιέχει 60

πυρεῖα, δίδονται ἀντὶ 30 λεπτ., τουτέστι πρὸς 3 λ. τὰ 60. Ἂν ἐξ αὐτῶν ἐφωδίαζεν ἡμᾶς ἡ κυβέρνησις (τό γε νῦν ἔχον μονοπωλοῦσα), καὶ κατὰ τοῦτο θὰ ἐπρονόει ὑπὲρ τῆς χώρας λυσιτελῶς [1].

Σπίρτο λοιπὸν οὔτε αὐτὰ περιέχουν, ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἐπιμένει ὀνομάζον *σπίρτα* πᾶν εἶδος χημικοῦ πυρείου. *Σπίρτο* δὲ τί σημαίνει; *Σπίρτο* εἶνε λέξις ἰταλική· Spirito Santo δηλοῖ Ἅγιον Πνεῦμα· spirito di vino, δηλοῖ οἰνόπνευμα, spirto δὲ ἁπλῶς, δηλοῖ πνεῦμα ἁπλῶς· ὥστε πνεῦμα οἱονδήποτε ἅγιον ἢ σατανικὸν δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς πυρείοις. Καὶ πῶς λοιπὸν ἐξακολουθοῦμεν νὰ ὀνομάζωμεν αὐτὰ *σπίρτα*, καὶ ὄχι πυρεῖα ἢ φώσφορα, ἐνῷ οὐδὲ οἱ Ἰταλοί, εἰς οὓς ἀνήκει ἡ λέξις *σπίρτο*, δὲν τὰ λέγουν spirti, ἀλλὰ fiammiferi; Εἰπὲ *σπίρτο* εἰς τὸν Ἰταλόν· θὰ ἐκλάβῃ ὅτι τῷ ὁμιλεῖς περὶ οἰνοπνεύματος, οὐδόλως δὲ περὶ πυρείου.

Ὁ ῥητινίτης περιέχει *σπίρτο*, ὁ καμπανίτης μάλιστα, ὁ μηλίτης ὡσαύτως· πᾶς οἶνος περιέχει *σπίρτο*, ὁ ζῦθος αὐτὸς περιέχει τὸ *σπίρτο* του, ὁσάκις δὲν προστεθῇ καὶ ἄλλο· ἔπειτα ἡ ῥακή, τὸ κονιακὸν (cognac), τὸ ῥοῦμι, ἡ ζινέβρα, τὸ βράντι, τὸ κιούρασον (curaçao), τὰ πολυώνυμα ῥοσόλια, ἡ ἀψινθίτις, περιέχουν τὸ *σπίρτο* τῶν· μόνα τὰ λεγόμενα *σπίρτα* δὲν περιέχουν *σπίρτον*· δὲν περιέχουν οὐδ' ὅσον ὁ νοῦς τοῦ ἰνδικοῦ ὄρνιθος. Καὶ ὅμως θέλομεν αὐτὰ πρὸ πάντων νὰ ὀνομάζωμεν *σπίρτα*.

Ἀκούσατε εἰς τὰς τριόδους τοὺς πωλητάς τῶν· — Σπίρτα καλά! — Εἶνε ἀληθὲς ὅτι μόνος ὁ πληθυντικὸς τοὺς σώζει, δι' αὐτοῦ ἐννοουμένους καλῶς, διότι ἄλλως, ἂν ἔλεγον εἰς τὸν ἑνικόν,— σπίρτο καλό! — τὸ πρᾶγμα ἀμέσως θὰ ἤλλασσεν· ὁ ἑνικὸς θὰ μετέβαλλε τὸ στερεὸν εἰς ῥευστόν, τὸν φώσφορον εἰς οἰνόπνευμα, καὶ θὰ ἐξελαμβάνοντο ὡς πωλοῦντες πᾶν ἄλλο ἢ πυρεῖα· ἀλλὰ κρατοῦν καλῶς τὸν πληθυντικόν τῶν ὅλοι ἀνεξαιρέτως, ἀπὸ τοῦ εὐγλωττοτέρου μέχρι τοῦ ἀθλίου κωφαλάλου, ὅστις περιφέρεται εἰς τὰς ἀγυιάς, ἐλεεινὴν προξενῶν ἐντύπωσιν εἰς πάντας διὰ τῆς ἀνάρθρου αὐτοῦ φωνῆς ἀ - αῖα!!! τουτέστι σπίρτα, εἰς τὸν πληθυντικόν. Ἂν ἐπώλει σπίρτον, ἑστὲ βέβαιοι ὅτι καὶ εἰς αὐτὸν θὰ ἐδιδάσκετο ὁ ἑνικός, καὶ τότε θὰ τὸν ἠκούομεν, ἀντὶ τοῦ *ἀ-αῖα*, νὰ ἀναβοᾷ *ὠ-αῖο*, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα.

Ι. Ἰσιδωρίδης Σκυλίσσης

[1] Ἀπὸ τοῦ αὐγούστου τοῦ 1872, ἡ κατασκευὴ καὶ πώλησις τῶν χημικῶν πυρείων ἐν Γαλλίᾳ κατέστη ἀποκλειστικὸν μονοπώλιον τοῦ Κράτους, πραχωρούμενον εἰς ἐργολαβίαν διὰ πλειοδοσίας· καὶ τῶν μὲν ἐκ ξύλου ἡ τιμὴ εἶνε ὡρισμένη εἰς φράγκα 2 καὶ ἥμισυ τὸ χιλιόγραμμον κατ' ἀνώτατον ὅρον· θήκης δὲ περιεχούσης 150, ἡ τιμὴ ὡρίσθη εἰς λεπτὰ 10, ἢ λεπτὰ 5 διὰ θήκην περιεχουσαν 60. Τῶν κηρίνων πυρείων ἡ τιμὴ εἶνε ὡρισμένη εἰς 10 λεπτὰ δι' ἑκάστην θήκην περιεχουσαν 40. Κατὰ μάρτιον δὲ τοῦ 1873, ὡρίσθη τῶν μὲν ἐκ ξύλου καὶ ἀμόρφου φωσφόρου πυρείων ἡ τιμὴ εἰς 10 λεπτὰ διὰ πᾶσαν θήκην περιέχουσαν 100, καὶ 5 λεπτὰ διὰ θήκην περιέχουσαν 50· τῶν δὲ ἐκ κηροῦ, 5 λεπτὰ διὰ 30.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΟΝΟΜΩΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Πρέπει οἱ ὑπόνομοι τῶν Ἀθηνῶν νὰ χρησιμεύωσι μόνον πρὸς διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων τῆς βροχῆς ἢ καὶ τῶν περιττωμάτων;

Ἡ ἐρώτησις αὕτη καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐντονωτέρα ἕνεκα τῆς ἀδιαλείπτου αὐξήσεως τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν· ἤρξατο δὲ ἤδη νὰ εἶνε καὶ λίαν διαφέρουσα καὶ ἐπείγουσα. Ἂς μοὶ ἐπιτραπῇ ἕνεκα τούτου διὰ τῶν ἑπομένων γραμμῶν νὰ δώσω ἐξηγήσεις τινὰς πρὸς λύσιν τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος.

Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, ἔνθα οἰκοῦσι πολλοὶ ἄνθρωποι, εἶνε γνωστὸν ἐκ πείρας ὅτι τὸ ἔδαφος γίνεται, τῶν ἐτῶν παρερχομένων, ἀδιακόπως ἀκαθαρτότερον. Τὸ χεόμενον ὕδωρ τῶν ἀκαθαρσιῶν, τὸ περιεχόμενον τῶν ἀποπατῶν καὶ καταβοθρῶν, εἰσδύει εἰς τὸ ἔδαφος καὶ διαποτίζει αὐτό. Ἕνεκα τούτου τὰ φρέατα, ἀφ' ὧν πρὸ ἐτῶν ἤντλουν ὕδωρ καθαρόν, σήμερον ἔχουσιν ὕδωρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὴ πρόσφορον εἰς τὴν ὑγείαν καὶ τὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας, διότι τὸ ἔδαφος εἶνε ἱκανῶς διαπεποτισμένον δι' ἀκαθαρσιῶν. Ἐκ τούτου τὸ ὕδωρ παλαιῶν πόλεων δέον νὰ φέρηται μακρόθεν καὶ διὰ ὑδραγωγῶν σωλήνων ἀπὸ τῶν πηγῶν.

Τοῦτο δὲ εἶνε σπουδαῖον βῆμα πρὸς μεταβολὴν ἐπὶ τὰ κρείττω τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως, τὸ μὲν διότι οἱ ἄνθρωποι προσποριζόμενοι τὸ ὕδωρ εὐχερέστερον ἀναλίσκουσι περισσότερον, τὸ δὲ διότι διευκολύνεται τὰ μέγιστα ἡ καθαριότης τῶν οἰκιῶν. Ἡ ἄφθονος ὅμως αὕτη χρῆσις τοῦ ὕδατος ἔχει καὶ τὸ ἐξῆς κακὸν ὡς συνέπειαν· Ἐὰν δὲν εἶνε δυνατὸν ν' ἀπομακρυνθῶσι ταχέως τῆς πόλεως αἱ ἄφθονοι αὗται ποσότητες τοῦ ἀκαθάρτου ὕδατος, εἰσδύουσιν εἰς τὸ ἔδαφος, πληροῦσιν ἀκαθάρτων οὐσιῶν τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους στρώματα, φέρουσι τὴν ὑγρασίαν εἰς τὰ ὑπόγεια, μολύνουσι δὲ τὸν ἀέρα τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ὁδῶν, καθιστῶσαι αὐτὸν κακοδμον καὶ νοσώδη.

Πρώτη λοιπὸν καὶ ἀναπόδραστος ἀνάγκη εἶνε ἡ συστηματικὴ διάταξις ὑπογείων σωλήνων πρὸς τακτικὴν καὶ ἀβλαβῆ ἀπομάκρυνσιν τῶν ποσοτήτων τούτων τοῦ ὕδατος καὶ ἡ συμπλήρωσις τῶν ὑδραγωγείων τούτων. Οἱ ὑπόγειοι δ' οὗτοι ὀχετοὶ δέον νὰ κατασκευάζωνται ὅσῳ δυνατὸν ἀδιαπέραστοι ὑπὸ τοῦ ὕδατος καὶ νὰ λαμβάνηται διαρκὴς πρόνοια πρὸς ἀπόπλυσιν αὐτῶν δι' ὕδατος. Οἱ ὀχετοὶ οὗτοι δέον νὰ κεῖνται βαθύτερον τοῦ ἐδάφους τῶν ὑπογείων, ὅπως δύνωνται ν' ἀφαιρῶσι καὶ τὸ ὕδωρ τούτων καὶ προφυλάσσωσιν ἀπὸ τῆς ἐν αὐτοῖς στάσεως τοῦ ὕδατος. Οὕτω σχηματίζεται ὠφελιμωτάτη καὶ εὐεργετικωτάτη διοχέτευσις τῶν ὑδάτων τοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ἐδάφους, τὸ δ' ἔδαφος τῆς πόλεως καθίσταται ὑγιεινότερον, καὶ τὰ ὑγρὰ ὑπόγεια ἀποξηραίνονται.

Κάθετος διατομὴ τῶν μεγαλητέρων ἐκ τῶν σωλήνων τούτων ἔχει τὸ σχῆμα ὠοῦ, οὗτινος τὸ ὀξὺ μέρος εἶνε πρὸς τὰ κάτω, ἵνα, ὅταν τὸ ῥέον ὕδωρ εἶνε ὀλίγον, ῥέῃ διὰ στενωτέρου χώρου καὶ συμπαρασύρῃ τὰς τυχὸν καθιζανούσας οὐσίας. Ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα κατασκευάζονται ὀπαί, δι' ὧν δύναταί τις ν' ἀποπλύνῃ καὶ καθαρίζῃ τοὺς σωλῆνας τούτους ἐντελῶς. Ἐφ' ἑκάστου δὲ τοιούτου σημείου διακοπῆς τῶν σωλήνων κατασκευάζεται φρεάτιον, ἐν ᾧ δύναταί τις νὰ κατέρχηται καὶ ἀνέρχηται, ὅπως ἐπιβλέπηται ἡ καθαριότης τῶν ὀχετῶν καὶ σωλήνων.

Εἰς τοὺς ὑποκάτω τῶν ὁδῶν διατρέχοντας τούτους σωλῆνας τὸ ὕδωρ τῶν ὁδῶν χύνεται διερχόμενον δι' ἰδίων πνευματικῶν μηχανημάτων, ἐνθεμάτων ἰδιαζόντων, πωμάτων, κρεμαμένων βαλβίδων κ.τ.λ. (ἀγγλιστὶ Street gully traps) ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐντελῶς ἀποφεύγομεν τὴν ἐξάτμισιν καὶ ἀποφορὰν τῶν μολυνόντων τὸν ἀέρα ὑπογείων ὀχετῶν. Συνήθως δὲ μετὰ τοῦ ὕδατος τῶν οἰκιῶν, καὶ μὲ ὅλην τὴν ἀστυνομικὴν ἀπαγόρευσιν, χύνονται πάντοτε καὶ οὖρα, ταῦτα δὲ εἶνε ἐξ ὅλων τῶν ἀκαθαρσιῶν τὰ μᾶλλον ἐπιβλαβῆ. Πρὸ πολλοῦ δὲ χρόνου ἀπαλλάσσονται τῶν ἧττον ἐπιβλαβῶν στερεῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν διὰ τῶν καλουμένων *κλοσέτ*, ἐν οἷς ἀραιοῦσι τὰς οὐσίας ταύτας δι' ἀφθόνου ὕδατος, ἢ διὰ τῶν ἀπαγωγῶν σωλήνων τῆς πόλεως. Καθ' ὅλας δὲ ταύτας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς γίνεται καλὴ χρῆσις τῆς τελευταίας συσσωρεύσεως τῶν οὐσιῶν τῶν ἀπαγωγῶν σωλήνων τῆς πόλεως, ἡ μέθοδος αὕτη τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν περιττωματικῶν οὐσιῶν κατεδείχθη οὐ μόνον ὡς ἡ εὐθηνοτέρα, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐπωφελεστέρα. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τάχιστα ἀπομακρύνονται ἀπὸ τῆς οἰκίας, μετ' ὀλίγας δὲ ὥρας καὶ ἀπὸ τῆς πόλεως αἱ ἐπιβλαβεῖς αὗται οὐσίαι, ἐκ τούτου δὲ τὰ μέγιστα διευκολύνεται ἡ καθαριότης καὶ τὸ ὑγιεινὸν καὶ εὐμαρὲς τῶν οἰκιῶν.

Μεγίστας δυσκολίας ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρέσχεν εἰς τὴν μηχανικὴν ἐπιστήμην ἡ τελευταία συσσώρευσις τῶν ἀκαθαρσιῶν τούτων. Ἀφ' ἧς ὅμως ἀνεκαλύφθη ὅτι οἱ ἀγροὶ οἱ καταβρεχόμενοι καὶ ποτιζόμενοι διὰ τοῦ ὕδατος τούτου καθιστῶσι τὰς ἐν αὐτῷ ἀκαθαρσίας, αἵτινες συγχρόνως εἶνε καὶ οὐσίαι λιπαντικαί, οὐ μόνον ἀβλαβεῖς, ἀλλὰ καὶ μεταβάλλουσιν αὐτὰς εἰς λάχανα καὶ καρπούς, ἐλύθη καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ὁριστικῶς καὶ προσοδοφόρως. Ὅτι δὲ τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ποτιστικῶν ἀγρῶν ἦτο γνωστὸν καὶ εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας δεικνύει μέγα τι κατασκεύασμα παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι, περὶ οὗ ἔγραψα τὰ δέοντα ἐν ταῖς «Ἀνακοινώσεσι τοῦ γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου» ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει 1877 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἔρευναι περὶ τῶν ἀρχαίων ὑδραγωγείων τῶν Ἀθηνῶν.»

Κατὰ τὴν δημοσίαν ὑγιεινὴν ὅλα ταῦτα τὰ συστήματα τῶν ὑδραγωγείων, τῶν ὀχετῶν τῶν ποτιστικῶν ἀγρῶν εἶνε τμήματα τοῦ συστήματος, ὅπερ συνήθως καλεῖται διοχέτευσις (Kanalisation). Ἐξ ὅλης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἠπείρου τὸ Δάντσικ εἶνε ἡ πρώτη πόλις, ἥτις ἐφήρμοσε τὸ σύστημα τοῦτο ἐντελῶς καὶ μεθ' ὅλων αὐτοῦ τῶν λεπτομερειῶν, διὸ καὶ ἔσχε ἐξαίρετα ὑγιεινὰ ἀποτελέσματα. Νῦν σκέπτονται νὰ εἰσαγάγωσι τὸ σύστημα τοῦτο καὶ εἰς τὸ Βερολῖνον, τοὺς Παρισίους, τὴν Βρεσλαυίαν καὶ ἄλλας μεγάλας πόλεις. Ὅμοια ἔργα εἶχον γείνει ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ πρότερον. Τὸ Croydon (ὑδρευόμενον ἀπὸ τοῦ Ἐδιμβούργου) χρεωστεῖ τὰ ποτιστικὰ αὐτοῦ κατασκευάσματα καὶ τὰς διευθετήσεις, αἵτινες πληροῦσι τὰς ὑγιεινὰς συνθήκας καὶ συγχρόνως εἰσὶ λίαν προσοδοφόροι, εἰς τὸν πολιτικὸν μηχανικὸν Baldwin Latham. Τὸ ἔργον αὐτοῦ «Sanitary Engineering» (London 1873) περιέχει τὰς πληρεστάτας ὁδηγίας πρὸς διοχέτευσιν καὶ πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν ὑδάτων ἀπὸ τῶν οἰκιῶν. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἔγραψαν καὶ οἱ Varrentrapp, Wiebe, Virchow, Veitmeyer, Müller, Sommaruga, Pettenkofer κ.τ.λ.

Μετὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν γεγονότων τούτων θὰ ἐπείσθη βεβαίως ὁ ἀναγνώστης ὅτι εἶνε λίαν σκόπιμον νὰ παραιτηθῶμεν πλέον τῆς ἀσκόπου ἐργασίας ὑπὸ τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις ἂς τὸ εἴπωμεν ἐν παρόδῳ ὅπως γίνεται ταῦν εἶνε λίαν ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ὑγείαν τῶν κατοίκων, καὶ νὰ παραδεχθῶμεν ἕτερον κατάλληλον σύστημα διοχετεύσεως. Λίαν δὲ εὐνοϊκὴ πρὸς τοῦτο εἶνε καὶ ἡ ποιότης καὶ κατάστασις τοῦ ἐδάφους, ἕνεκα τῆς ὁποίας δὲν θ' ἀναφυῶσι τεχνικαὶ δυσχέρειαι οὔτε κατὰ τὸν ἀερισμὸν (Ventilation) τῶν ὀχετῶν οὔτε κατὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν τμήματα πρὸς ἵδρυσιν καὶ χρησιμοποίησιν ποτιστηρίων διευθετήσεων καὶ συγχρόνως εὐθηνοτέραν καὶ ἀφθονωτέραν καρπῶν συγκομιδήν.

Πρὸς κατόρθωσιν τοῦ ἄνω περιγραφέντος σκοποῦ εἶνε λοιπὸν ἀναγκαῖον νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὴν ἐργασίαν ταύτην εἴς τινα τῶν ἐνταῦθα καλῶν μηχανικῶν· τὴν ἐργασίαν δὲ ταύτην δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν περίπου ὡς ἑξῆς:

1. Εἰς ἐπιτοπίους προκαταρκτικὰς σπουδάς.
2. Εἰς ἐκλογὴν τοῦ καταλληλοτέρου συστήματος.
3. Κατασκευὴν σχεδίου.
4. Ὑπολογισμὸν τῶν ἐξόδων καὶ διοχετεύσεως.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ θέρος ἀκόμη τοῦτο δυνάμεθα νὰ προφυλάξωμεν τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῶν ἐπιβλαβῶν ἀναθυμιάσεων τῶν ὑπονόμων, ἐὰν ἐφαρμόσωμεν μέρος τι μόνον τοῦ ἄνω περιγραφέντος συστήματος ἐπὶ τῶν ὑπονόμων τούτων. Ἐὰν δηλ. εἰς τὰς ἀρχικὰς ἀνοικτὰς ὀπὰς τὰς φερούσας εἰς τοὺς ὑπονόμους τούτους, ἐξ ὧν ταῦν ἐξέρχεται ἡ κακὴ ἀποφορά, θέσωμεν πνευματικὰς θυρίδας, δι' ὧν θὰ κωλύηται μὲν ἡ ἔξοδος

τῶν μιασμάτων, θὰ εἰσέρχηται δὲ ἀκωλύτως τὸ ἀκάθαρτον ὕδωρ τῶν ὀδῶν ἐντὸς τῶν ὑπονόμων. Τέλος δὲ ἂν κλείσωμεν τὰ ἄκρα τῶν ὑπονόμων διὰ θυρῶν κρεμαμένων, ἀνοιγομένων δὲ πρὸς τὰ ἔξω πρὸς παρεμποδισμὸν τοῦ ῥεύματος τοῦ ἀέρος πρὸς τὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς πόλεως.

ΕΡΝΕΣΤΟΣ ΤΕΙΛΛΕΡ

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Αἱ ἐν τῷ δημοσίῳ γυμναστηρίῳ καὶ τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως γενόμεναι πρό τινος στρατιωτικαὶ ἀσκήσεις τῶν μαθητῶν τῶν τεσσάρων γυμνασίων τῶν Ἀθηνῶν ἀπέδειξαν ἐμπράκτως ὅτι ὁ θεσμὸς τῆς στρατιωτικῆς τῶν ἐφήβων παιδεύσεως δύναται κάλλιστα νὰ ῥιζοβολήσῃ ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀγλαοὺς ν' ἀποφέρῃ καρπούς.

Καὶ πράγματι οἱ νεαροὶ μαθηταὶ καί τοι ἐν συνόλῳ ἐπὶ τριάκοντα δύο ὥρας μόνον ἀσκηθέντες, ἐπεδείξαντο μεγάλην ἐπίδοσιν καὶ περὶ τοὺς βηματισμούς, καὶ τὸν χειρισμὸν τῶν ὅπλων καὶ τὰς κινήσεις. Ἦτο δ' εὐφρόσυνον νὰ βλέπῃ τις αὐτοὺς τὴν ὁμοιόμορφον στολὴν των φοροῦντας, ὑπὸ τὸ πρόσταγμα τοῦ γυμνάζοντος αὐτοὺς ἀξιωματικοῦ καὶ τοὺς γοργοὺς φθόγγους τῶν ἐμβατηρίων τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς, ἐρρύθμως βαδίζοντας, μὲ τὸ ὅπλον ἐπ' ὤμου, φαιδροὺς καὶ ἀκμαίους, ἐνθουσιώδεις καὶ ἀκαταπονήτους, ἀνδρικὸν ἔχοντας τὸ παράστημα μεθ' ὅλην τὴν ῥοδινότητα τῆς ἐφηβικῆς αὐτῶν μορφῆς.

Ὁ δὲ θεώμενος αὐτοὺς οὕτω παρελαύνοντας ἔλεγε καθ' ἑαυτόν:

— Τί ὁπλίτας δύναται ν' ἀποκτήσῃ ἡ Ἑλλὰς ἂν γυμνασθῶσιν ὅλοι οἱ μαθηταί της!

Τοῦτο βεβαίως ἀνελογίζοντο καὶ Ἕλληνές τινες ἐκ τῆς δούλης ἐκεῖ παριστάμενοι· τίς οἶδε μὲ ὁποῖον μυστικὸν πόθον συνέδεον οὗτοι τὴν ἐκγύμνασιν ταύτην τῶν μαθητῶν, διότι εἶδον ἕνα ἐξ αὐτῶν ἀπομάττοντα λαθραῖον δάκρυ . . .

* * *

Ἀφότου ἐγένετο ὑποχρεωτικὴ ἡ στράτευσις, τὸ πρόβλημα τῆς στρατιωτικῆς συνταξεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης χώρας τινὸς ἀνέκαθεν ἐτέθη οὕτω: ἐξ ὡρισμένου πληθυσμοῦ νὰ ἐξαχθῇ ὅσον οἷόν τε πολυαριθμότερος στρατός· νὰ μειωθῇ εἰς ὅσον οἷόν τε ἐλαχίστην ἡ δαπάνη τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χρήματος ἡ ἀπαιτουμένη πρὸς τελείαν τοῦ στρατοῦ σύνταξιν· νὰ καταστῇ ὡς οἷόν τε εὐχερεστέρα ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ βίου εἰς τὸν στρατιωτικὸν καὶ τ' ἀνάπαλιν.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶχε λυθῆ ἐντελέστατα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διὰ τῆς στρατιωτικῆς τῶν παίδων καὶ ἐφήβων ἀγωγῆς. Οἱ πρόγονοι ἡμῶν παρεσκεύαζον μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου τὸν μέλλοντα πολίτην καὶ τὸν μέλλοντα μαχητήν. Τὴν ἄσκησιν τοῦ σώματος ἔθετον ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὴν ἄσκησιν τοῦ σώματος. Ὀρθότατα ἐνόμιζον ὅτι τὸ παιδίον ἀνήκει εἰς τὴν πολιτείαν μόνον καὶ μόνον διότι προώρισται νὰ μετάσχῃ τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἀμύνης τῆς χώρας.

Τοῦτο πρὸ πολλοῦ κατενοήθη καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων, καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ὑπὸ διάφορον τύπον ἀνεγράφη ἡ στρατιωτικὴ τῶν παίδων ἀγωγή· ἡ δὲ Γαλλία μετὰ τὴν βαρεῖαν ἧτταν καὶ τὸν ἐπώδυνον ἀκρωτηριασμόν της, ἐν τῇ στιγμῇ τῶν μεγάλων μέτρων ὑπὲρ τῆς ἀνορθώσεως τῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἀντεκδικήσεως ἐπισήμως ἐθέσπισε τὴν στρατιωτικὴν τῶν παίδων ἐκπαίδευσιν.

Καὶ ὄντως ὠφελιμώτατος εἶνε ὁ θεσμὸς οὗτος· διὰ τῆς τοιαύτης ἐκπαιδεύσεως οὐ μόνον τὸ σῶμα τοῦ παιδὸς κρατύνεται, ἀλλὰ καὶ τὸ φρόνημα αὐτοῦ ἀναπτεροῦται, καὶ ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ στερρότερος διαμορφοῦται· τὸ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὅπλον, αἱ ἀσκήσεις, ὁ σκοπὸς αὐτῶν λαλοῦσιν εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ περὶ τῆς Πατρίδος, ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς σωτηρίας τῆς ὁποίας προετοιμάζεται ν' ἀγωνισθῇ ὁπόταν ἔλθῃ ἡ ἐπίσημος στιγμή· καὶ ἤδη ἐν τῇ παιδικῇ ψυχῇ του μετὰ τῆς ἀγάπης ταύτης πρὸς τὴν Πατρίδα συναυξάνει καὶ ἡ ἰδέα τῆς ὑψίστης περὶ αὐτῆς θυσίας· παρασκευάζεται δὲ πρὸς ταύτην, διότι διὰ τῶν ἀσκήσεων καὶ τὸ σῶμά του καθίσταται ῥωμαλέον καὶ εἰς ὑγιᾶ στέρνα γενναία θὰ πάλλῃ καρδία, πλήρης θάρρους καὶ πεποιθήσεως. Ἐπιρρώνυται δὲ οὐχ ἧττον καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Ἐν ἀσθενικῷ σώματι ἀδύνατον νὰ ἐνοικῇ διάνοια γενναία καὶ ὑγιής, πρὸς δὲ τοὺς πνευματικοὺς κόπους ἐκεῖνος μάλιστα ἔρχεται προθύμως καὶ δύναται νὰ ὑποστῇ αὐτούς, ὅστις ἔχει τὴν εἰς τούτους ἀπαιτουμένην σωματικὴν ἀκμήν. Ὥστε ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην νομίζομεν ὅτι ὁ ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἀφαιρούμενος χρόνος διὰ τὰς ἀσκήσεις τῶν μαθητῶν θ' ἀποδώσῃ γενναῖον εἰς αὐτὰ τὸν τόκον, τῶν μαθητῶν καθισταμένων προθυμοτέρων εἰς τὰς πνευματικὰς ἐργασίας, καὶ ὑποθαλπομένης πλειότερον τῆς πρὸς αὐτὰς ἐφέσεως αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἤθους τῶν νέων δύνανται νὰ ἐπιδράσωσιν εὐεργετικῶς αἱ στρατιωτικαὶ ἀσκήσεις, ἐθίζουσαι αὐτὸ εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀκρίβειαν, εἰς τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν ἀπροφάσιστον ἐπιτέλεσιν τῶν καθηκόντων. Καὶ ὅταν ἡ πατρὶς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ κινδύνου ἢ τῆς ἐκτελέσεως τῆς μεγάλης ἰδέας σαλπίσῃ τὸ πολεμιστήριον σάλπισμα, οἱ ἔφηβοι οὗτοι θὰ δράμωσι ὑπὸ τὰς ἀνεπτυγμένας σημαίας, αἱ ἠσκημέναι χεῖρές των θ' ἀναλάβωσι τὸ ὅπλον, ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ δὲ τοῦ ἀριθμοῦ σήμερον, αὐτοὶ θ' ἀποτελέσωσι χιλιάδας στρατιωτῶν, καὶ στρατιωτῶν ἀνεπτυγμένων, νοημόνων, ἀπογεγυμνασμένων, ἀμέσως δυναμένων νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς στελέχη ὡς ὑπαξιωματικοί· ἐν ᾧ ἂν ἀφεθῶσιν ἀγύμναστοι καὶ κατὰ τὴν ἐσχάτην μόνον τὴν τοῦ κινδύνου ὥραν προσκληθῶσιν εἰς ἐπιστρατείαν καὶ γυμνασθῶσιν ἐν σπουδῇ μῆνας τινάς, οὐδεμίαν στρατιωτικὴν τέως ἀγωγὴν λαβόντες, οὔτε εἰς μικρὰς πορείας ἐθισθέντες, οὔτε σκληραγωγηθέντες μὲ τὸ πυροβόλον ἐν τῇ χειρί, καὶ τὸν σάκκον ἐπ' ὤμων, δηλαδὴ *οὔτε κατὰ τὸ σῶμα, οὔτε κατὰ τὴν θέλησιν* παιδαγωγηθέντες, θὰ δυνηθῶσιν ἄρά γε καὶ ἂν θέλωσι νὰ πράξωσιν ὡς δεῖ τὸ ὕψιστον τῶν καθηκόντων, καὶ θὰ δυνηθῶσι νὰ θελήσωσιν ὅσον δεῖ;

* * *

Ὑπεράνω παντὸς ἐπαίνου θεωροῦμεν λοιπὸν τὴν φιλόπατριν προορατικότητα τοῦ ἀόκνως ὑπὲρ τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Παιδείας παρ' ἡμῖν ἐργαζομένου ὑπουργοῦ, ὅστις εἰσήγαγε τὸν εὐεργετικώτατον τοῦτον θεσμὸν τῆς τῶν μαθητῶν στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως· συνέδεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετ' ἐθνωφελοῦς ἔργου, δι' ὃ θὰ εὐγνωμονῇ αὐτῷ ἡμέραν τινὰ τὸ ἔθνος· ἀλλ' ἀνάγκη, ὅπως τάχιον συντελεσθῇ τὸ σκοπούμενον, καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι νὰ εἰσαχθῶσιν αἱ ἀσκήσεις, καὶ οὕτω ὥρας τινὰς τῆς ἑβδομάδος πάντα τὰ γυμνάσια τοῦ Κράτους παρέχωσιν ὅψιν ἀρχαίων ἐφηβείων. Ἐκτὸς τούτου δὲ ἀναγκαιότατον νομίζομεν νὰ ἐμπνευσθῇ εἴς τε μαθητὰς καὶ διδασκάλους ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῆς στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, νὰ ληφθῇ μέριμνα ὅπως πάντες κατανοήσωσι τὴν σπουδαιότητα τοῦ πράγματος, ἰδίως δὲ ἔνιοι καθηγηταί, οἵτινες ἐθελοτυφλοῦντες, ἢ ἀνίκανοι νὰ ἐκτιμήσωσι τὰ ἐκ τῆς καινοτομίας ταύτης ἀγαθά, οὐ μόνον τὸ παράπαν δὲν συντελοῦσιν εἰς εὐδοκίμησιν τοῦ ἑλληνοπρεποῦς θεσμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅσῃ δυνάμει ἀντιπράττουσιν εἰς τὰς γινομένας προσπαθείας πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ διάδοσιν αὐτοῦ.

Φ.

Ἐκ τοῦ νεωτάτου τόμου ποιημάτων τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου κ. Γ. Δροσίνη παραλαβόντες δημοσιεύομεν τὸ κατωτέρω ποίημα, ὅπερ ἀντὶ προλόγου προτάσσεται σειρᾶς ἑλληνικῶν παραδόσεων, ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ περιλαμβανομένης ὑπὸ τὸν τίτλον:

ΤΑ ΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΓΡΗΑΣ

Πολλαὶς φοραὶς τὴς νύχτες τἀγριωποῦ χειμῶνος,
Ἐνῷ μουγκρίζουν ἔξω βοριᾶς κι' ἀνεμοζάλη,
Κ' ἐγὼ ἐαγρυπνισμένος, μέσ' 'ς τὸ σκοτάδι μόνος
Τὴν κεφαλή μου γέρνω 'σὲ κρύο προσκεφάλι,

Μοῦ φαινεται πῶς 'ξάφνω ἡ θύρα ἡ κλειδωμένη
Δίχως κάνένα κρότο ἀνοίγει καὶ σφαλάει
Καὶ μ' ἀσπροφορεμένη, γρηὰ γυναῖκα 'μπαίνει,
Ζυγώνει καὶ καθίζει 'ς τοῦ κρεββατιοῦ τὸ πλάϊ.

Μέσ' 'ς τὸ βαθὺ σκοτάδι δὲ' φαίνετ' ἡ μορφή της·
Ὁ ἴσκιος της ὁ ἄσπρος σαλεύεται κι' ἀσπρίζει
Κι' ἀκούεται μονάχα ἡ σιγανὴ φωνή της,
Ποῦ χίλια δυὸ λογάκια 'ς ταῦτί μου ψιθυρίζει.

Πότε μοῦ λέει τραγούδια καὶ πότε παραμύθια,
Πότε καμμιὰ μεγάλη καὶ θλιβερ' ἱστορία. . .
Μὰ ὅ,τι κι' ἂν μου λέῃ γιὰ σοβαρά, γι' ἀστεῖα,
Πάντοτε κρύβουν μέσα 'ς τὸ ψέμμα τὴν ἀλήθεια.

Δράκους, Νεράϊδες, Λάμιαις, Γοργόναις, βασιλιάδες,
Μάγια, κατάραις, φόνους κ' εὐχαῖς καὶ χίλια τόσα. . .
Εἴτε φιλιὰ κι' ἀγάπαις κι' ὀλόμορφαις κυράδες
Θὰ μ' ἀραδιάσῃ πάντα μὲ τὴν γλυκειά της γλῶσσα.

Κ' ἐγὼ τῆς γρηᾶς τὰ λόγια τ' ἀκούω σὰ' μαγεμμένος.
Κι' ἂν εἶν' καλὰ κι' ὡραῖα γελῶ κι' ἀναγαλλιάζω,
Μ' ἂν εἶν' ἀγριεμμένα, ζαρώνω τρομασμένος
Καὶ πάντα τὰ θυμοῦμαι, καὶ πάντ' ἀνατριχιάζω.

Ποιὰ νάνε; τί νὰ θέλῃ; τὴς νύκτες ποῦ γυρίζει;
Πῶς ἔτσι 'μπαίνει μέσα 'σὲ κλειδωμένη θύρα;
Καὶ τόσαις ἱστορίαις σοφαὶς πῶς τὴς γνωρίζει,
Μάγισσα, Στρίγγλα νάνε; — ἢ μήπως καμμιὰ Μοῖρα;

Δὲν ἔννοιωθα τὸ θάρρος ποτὲ νὰ τὴ 'ρωτήσω·
Γιατ' ἐφοβούμουν μήπως ἀνάψω τὴν ὀργή της.
Μὰ κάποια μαύρη νύχτα, χωρὶς νὰ τὸ ζητήσω,
Ἀρχίνησε καὶ μοῦ εἶπεν ἐκείνη μοναχή της:

—Ποιὰ εἶμαι θὲς νὰ μάθῃς; Ποῦθ' ἔρχομαι, ποῦ πάω;
Γεννήθηκα, παιδί μου, μαζὶ μ' αὐτὴ τὴν πλάσι,
Χιλιάδες χρόνια τώρα τὸν κόσμο τριγυρνάω
Καὶ θὰ πεθάνω μόνον ὅταν ἡ γῆ χαλάσῃ!

Ἀ'στοὺς βράχους, 'ς τὰ ποτάμια, μεσ' 'ς τὴς σπηλιαῖς, ['ς τὰ δάσῃ,
Ἀ'στὰ κάστρα καὶ 'ς τοὺς πύργους γυρνῶ ὅλα μου τὰ [χρόνια.
Μυριόχρονη ἡ ζωή μου ἐκεῖ ἔχει περάσῃ
Κ' ἐκεῖ θὲ νὰ περνάῃ αἰώνια, αἰώνια!..

Ἔχω βαρειὰ κατάρα: πάντα νὰ ζῶ κλεισμένη
Μέσα 'στὴς γῆς τὰ σπλάγχνα, 'στὸ κρύο τὸ σκοτάδι·
Ὁλημερὶς νὰ μένω σὰν ζωντανὴ θαμμένη
Καὶ μοναχὰ τὴς νύκτες νὰ βγαίνω ἀπὸ τὸν Ἅδη.

Κι' ὅμως ἐγὼ εἶμαι ὀνῆ βασίλισσα τοῦ κόσμου,
Ὅλ' οἱ λαοὶ δικοί μου, ὅ,τι τοὺς 'πῶ μ' ἀκοῦνε,
Κι' ἀκόμα κ' οἱ μεγάλοι ποῦ μὲ περιφρονοῦνε
Ταπεινωμένοι σκύφτουν πολλαῖς φοραῖς ἐμπρός μου.

Μὲ τὰ σοφά μου λόγια 'ς τὸν κόσμον βασιλεύω·
Παιδιὰ καὶ νιοὶ καὶ γέροι, ὅλ' εἶν' ὑπήκοοί μου,
Κι' ἀλλοίμονο 'σὲ ὁποιον μὲ κάνῃ κι' ἀγριεύω!
Γίνετ' ὀργὴ Κυρίου καὶ Κόλασ' ἡ φωνή μου.

Μ' ἀπ' ὅλαις μου τὴς χώραις ἡ πλειὸ ἀγαπημένη,
Ἐκεῖ ποῦ 'ς τὰ παληά μου λαμπραῖς ἡμέραις εἶδα,
Ἐκεῖ ποῦ χθὲς ἀκόμα γυρνοῦσα ἐοξασμένη,
Εἶν' ἡ 'δική σας χώρα, ἡ ἐμμορφη πατρίδα.

Ἀπὸ τὰ μαῦρα χρόνια ποῦ χάσατε τὴν Πόλι
Κ' οἱ Τοῦρκοι τὴν Ἑλλάδα πατῆσαν πέρα πέρα
Καὶ 'ς τὴν σκλαβιά τους 'γείραν ἀπελπισμένοι ὅλοι,
Μόνον ἐγὼ 'μηνοῦσα ἐλευθεριᾶς ἡμέρα.

Καὶ τόρα ὅταν δειλιάζῃ καμμιὰ φορὰ ἡ ψυχή σας,
Προφητικὰ σᾶς κράζει τὸ ἰδικό μου στόμα:
Πῶς ζῇ ὁ Κωνσταντῖνος, βαθειὰ κοιμᾶτ' ἀκόμα
Καὶ σὰν θὲ νὰ ξυπνήσῃ — ἡ Πόλι εἶνε δική σας!

Ποιὸ εἶνε τόνομά μου; Ἄλλοι μὲ λὲν Ἀλήθεια,
Ἐκδίκησι, Κατάρα, — ἢ Στρίγγλα τῆς Ἐρήμου,
Ἢ μιὰ γρηὰ ποῦ ξέρει νὰ λέῃ παραμύθια.
—Τάληθινό μου εἶνε ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ, παιδί μου!

Ἐσώπασε κ' ἐχύθη μιὰ λάμψι 'ς τὸ κορμί της
Κ' ἐφώτισε γιὰ 'λίγο τὰ ροῦχά της σχισμένα,
Χλωμὴ κι' ἀραχνιασμένη τὴ γέρικη μορφή της
Καὶ τἄσαρκά της πόδια γυμνὰ καὶ 'ματωμένα.

. . . . . .

Τὴν ἴδια αὐγὴ ἐκείνη μὲ μάτια ἀγρυπνισμένα,
Ἐνῷ σκορποῦσεν ἔξω τὰ χιόνια ὁ βοριᾶς,
Χωρὶς κ' ἐγὼ νὰ θέλω, πῆρα χαρτὶ καὶ πέννα
Κι' ἀρχίνησα νὰ γράφω: Τὰ Λόγια τῆς Γρηᾶς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ ἰατρὸς πρὸς τὸν κύριον Μ. γεωγράφον:

— Καὶ ποῦ σᾶς πονεῖ, κύριε Μ;

— Εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὸ μέρος, ἰατρέ, βορειοδυτικῶς τοῦ ὀμφαλοῦ.

*
* *

— Μιὰ φορὰ μόνον 'στὴ ζωή μου ἐρρίφθηκα 'στὸ λαιμὸ τῆς πεθερᾶς μου, ἔλεγε νεόνυμφός τις κύριος, ἦτο σεισμός... κι' ἔπεσα κατὰ λάθος.

*
* *

Ὁ μόλις ἑξαετὴς περίπου Νίκος ἔρχεται τὸ ἑσπέρας εἰς τὸ 'σπῆτι ἔχων καταλερωμένα τὰ καινουργῆ ἐνδύματά του. Ἡ μητέρα τὸν βλέπει εἰς τοιαύτην κατάστασιν καὶ τὴν παίρνει ὁ θυμός:

— Τώρα νὰ ἰδῇς ἐσύ, κύριε, πῶς θὰ σοῦ πιάξω ἐγὼ τὰ φορέματά σου, σὲ τέτοια κατάστασι ποῦ μοῦ τὰ ἔφερες!...

Καὶ ὁ Νίκος ὅλως ἀτάραχος:

— Νὰ 'πάγω, μαμά, νὰ τὰ 'βγάλω πρῶτα!

*
* *

Εἶχεν ἀποθάνει ὁ ἀδελφὸς τῆς μικρᾶς Ἄννας μεθ' ὅλους τοὺς ἰατροὺς, τοὺς ὁποίους εἶχον προσκαλέσει πρὸς θεραπείαν του. Ἡ Ἄννα καταλυπημένη λέγει πρὸς τὴν μητέρα της: «Ἀλήθεια, μαμά, πῶς ὅταν ὁ Θεὸς θέλῃ νὰ πάρῃ κανένα ἄνθρωπον 'ς τὸν οὐρανόν, γράφει 'ς τοὺς ἰατροὺς νὰ τοῦ τὸν στείλουν;...

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Ἐὰν εὐχάριστον μᾶς εἶνε νὰ ἀνακαλύπτωμεν ἐλαττώματα, δυνάμεθα ἐρευνῶντες νὰ εὕρωμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἱκανὰ ἵνα μᾶς ἀπασχολήσωσι.

Ἡ φιλαρχία εἶνε τὸ μόνον πάθος, τὸ ὁποῖον δὲν γηράσκει ποτέ.

Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἀρετὴ εἶνε ὡς δύο βάρη τεθειμένα ἐν τῇ αὐτῇ ζυγαριᾷ: ἀδύνατον νὰ ἀνέλθῃ τὸ ἕν, χωρὶς συνάμα νὰ κατέλθῃ τὸ ἄλλο.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἀποικίαι τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Ἀγγλία κέκτηται ἐπὶ τοῦ παρόντος 53 ἀποικίας, ἐκ τῶν ὁποίων 6 ἐν τῇ Ἰνδικῇ, 7 ἐν Αὐστραλίᾳ, 9 ἐν Ἀφρικῇ, 10 ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ, 18 ἐν ταῖς δυτικαῖς Ἰνδίαις· ἔτι δὲ τὴν ἀγγλικὴν Γουϊάναν καὶ ἐν Εὐρώπῃ τὴν Μελίτην καὶ τὸ Γιβραλτάρ. Αἱ 53 ἀποικίαι αὗται ἔχουσιν ἐπιφάνειαν μὲν 20,501,763 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, πληθυσμὸν δὲ 212,951,000 κατοίκων, ἐξ ὧν αἱ Ἰνδίαι μόνον 198,790,853. Αἱ ἀποικίαι αὗται εὑρίσκονται ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς διηνεκοῦς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν πόρων. Οὕτω τῶν μὲν Ἰνδιῶν αἱ πρόσοδοι ἀνῆλθον ἀπὸ 48,534,412 λιρῶν στερλινῶν τῷ 1866 εἰς 73,695,806 λίρας στερλίνας τῷ 1882· τῆς δὲ Αὐστραλίας ἀπὸ 9,504,892 λιρῶν τῷ 1870 εἰς 21,911,015 τῷ 1882.

Ἰαπώνων ἀποικία ἐν Γερμανίᾳ. Κεφαλαιοῦχοί τινες τοῦ Βερολίνου ἀπεφάσισαν νὰ ἱδρύσωσι παρὰ τὴν πόλιν ταύτην ἀποικίαν ἰαπωνικὴν ἀποτελουμένην ἐκ τεσσαράκοντα τεχνιτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Σκοπὸς τῆς ἐπιχειρήσεως εἶνε ἡ παραγωγὴ προϊόντων ἰαπωνικῶν κατὰ τὴν ἐν χρήσει μέθοδον ἐν Ἰαπωνίᾳ· ἔσονται δὲ οἱ προσληφθησόμενοι τεχνῖται ποικίλων ἐπαγγελμάτων, μεταλλουργοί, κεραμουργοί, ζωγράφοι, βερνικωταί, μιλτουργοί, ὑφανταί κτλ., τὸ δὲ χωρίον θέλει κατασκευασθῆ κατὰ σχέδιον ἀρχιτέκτονος Ἰάπωνος. Εἰς τὸ κοινὸν τοῦ Βερολίνου θέλει ἐπιτραπῆ νὰ ἐπισκέπτηται τὸ χωρίον καὶ νὰ μελετᾷ τὰς μεθόδους, ἃς θὰ μεταχειρίζωνται οἱ Ἰάπωνες ἐργάται, ὧν γνωστὴ εἶνε ἡ μοναδικὴ περὶ τὰς τέχνας ἐπιδεξιότης.

Περιεργοτάτη παράστασις ἐγένετο πρό τινος ἐν Λονδίνῳ. Ἐντὸς σχολείου τινὸς κωφαλάλων διωργανώθη παράστασις θεατρική, τῆς ὁποίας οἱ ἠθοποιοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἦσαν πάντες κωφάλαλοι ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου. Δύο ἦσαν τὰ παρασταθέντα δραματικὰ ἔργα, οἱ δὲ θεαταί, κατὰ τὸ πλεῖστον κωφάλαλοι καὶ οὗτοι, ἐφαίνοντο παρακολουθοῦντες μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος καὶ κάλλιστα ἐννοοῦντες τὴν βωβὴν παράστασιν, ἐν ᾗ χειρονομίαι ἐκφραστικαὶ ἀντικαθίστων τοὺς παθητικοὺς διαλόγους τοῦ δράματος. Ἡ μοναδικὴ αὕτη παράστασις ὑπῆρξε μακρά, διότι εὐκόλως κατανοεῖται ὅτι ἡ διὰ σχημάτων ὁμιλία ἀπαιτεῖ πολὺ πλειότερον χρόνον ἢ ἡ συνεννόησις διὰ τοῦ λόγου.

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνδρέου Κορομηλᾶ 1884, — Β' 811.